

EXAMENSARBETE

Skapandet av narcissistiska karaktärer

En symbolisk interaktionistisk- samt kulturanalytisk
tolkning av uppkomsten av narcissism

Examensarbete inom ämnet socialpsykologi
Nivå C: 30 hp
Vårtermin 2009

Annelie Warell
Johanna Wising

Handledare: Anette Lundin
Examinator: Lars-Erik Berg

Resumé

Syftet med denna studie är att ge förståelse för de förklaringsmodeller som ges av informanter gällande sexualförbrytares tolknings- och beteendemönster analyserat utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv och ett socialpsykologiskt samt kulturanalytiskt perspektiv på narcissism. Det som behandlas i studien är hur personal inom psykiatri uppfattar att självet hos sexualförbrytare utvecklats samt hur detta beskrivs i de två dokument studien använder sig av och hur dessa utsagor kan tolkas utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv på identitetsskapande. Vidare belyses hur sexualförbrytares tolknings- och beteendemönster kopplas till narcissism utifrån ett socialpsykologiskt och kulturanalytiskt perspektiv. Genomförandet av studien har skett med hjälp av triangulering i form av kvalitativa, semistrukturerade djupintervjuer med personal vid Skogomeanstalten samt analys utifrån två dokument (Hedin, Kuosmanen, Lindholm & Månsson, 2002; Kwarnmark & Tidefors Andersson, 1999) som behandlar sexualbrottsdömda vid Skogomeanstalten. Framkommit i studien har att primär- samt sekundärsocialisation är av stor vikt vid utvecklingen av narcissistiska karaktärsdrag samt att kulturella och sociala förhållanden påverkar formandet av just dessa karaktärsdrag. Studien har påvisat dessa narcissistiska karaktärsdrag hos vissa av de sexualförbrytare som undersökts.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Syfte och övergripande frågeställningar.....	4
1.2 Disposition.....	4
2. Tidigare forskning.....	5
2.1 Narcissism och uppfostran.....	5
2.2 Narcissism och empati hos barnaförövare.....	6
2.3 Narcissism och objektrelationer.....	7
3. Teoretiska utgångspunkter.....	8
3.1 Socialisation och identitetsskapande.....	8
3.2 Definition av narcissism.....	11
3.3 Narcissism.....	12
4. Metod och urval.....	13
5. Resultat.....	15
5.1 Resultatdel för dokumentet Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten.....	15
5.1.1 Presentation av internerna.....	16
5.1.2 Internernas uppväxtförhållande samt familjesituation.....	16
5.1.3 Internernas upplevelser av relationer.....	17
5.1.4 Internernas erfarenhet av utbildning.....	18
5.1.5 Internernas sexuella erfarenheter.....	18
5.1.6 Internernas erfarenhet av arbete.....	19
5.1.7 Internernas senaste familjesituation.....	20
5.1.8 Internernas erfarenhet av psykisk ohälsa.....	20
5.1.9 Internernas erfarenheter av sexuella tjänster.....	21
5.1.10 Forskarnas kommentarer.....	22
5.2 Resultatdel för dokumentet Förövarpsykologi – om våldtäkt, incest och pedofili.....	24
5.2.1 Karaktärsdrag hos våldtäktsmän samt kontenta av fallbeskrivningar.....	24
5.2.2 Karaktärsdrag hos barnaförövare och incestförövare samt kontenta av fallbeskrivning.....	26
5.3 Resultat från intervjuer.....	27

5.3.1 Internernas upplevelser av familjesituation och uppväxtförhållanden.....	28
5.3.2 Internernas upplevelser av den egna identiteten	29
5.3.3 Internernas upplevelser av omvärlden.....	31
5.3.4 Internernas upplevelser av relationer	32
5.3.5 Internernas upplevelser av kontakt med myndigheter och institutioner.....	35
5.3.6 Internernas upplevelser av massmedial påverkan på den egna identiteten	35
6. Analys.....	36
6.1 Analys utifrån internernas primär- samt sekundärsocialisation.....	37
6.2 Analys utifrån internernas identitetsskapande	40
6.3 Analys utifrån internernas syn på sin omvärld	42
6.4 Analys utifrån internernas erfarenheter av relationer.....	44
6.5 Analys utifrån internernas erfarenhet av institutionalisering	48
6.6 Analys utifrån massmedial påverkan på internernas identitet	49
7. Avslutande diskussion.....	51
7.1 Slutsatser.....	55
7.2 Styrkor och svagheter	57
7.3 Framtida forskning	57
8. Referenser.....	58
8.1 Dokument	58
8.2 Elektroniska källor	59

1. Inledning

Hur påverkas individen av ett samhälle som präglas av förändring samt inriktar sig på individens självförverkligande och där anonymitet och rotlöshet blir resultatet av detta sätt att leva? Efter en historisk fokusering på den psykoanalytiska teorin om narcissism tas det idag större hänsyn till ett mer kunskapsteoretiskt synsätt (Alvesson, 1989). Flera rapporter tyder på en ökad frekvens av narcissistiska karaktärsstörningar i samhället (ibid.). Det hävdas att om narcissismen var lika utspridd i början av 1900-talet borde dåtidens psykoanalytiker ha diskuterat problem som tomhets känslor, ett osäkert själv samt ett starkt beroende av omgivningens bekräftelse. Så är dock inte fallet vilket kan betyda att narcissism är ett större och mer utbrett socialt fenomen i det nutida samhället och därför behöver diskuteras samt problematiseras. Idag gör sociala och kulturella förhållanden i samhället det lättare att utveckla en narcissistisk personlighet (Ibid).

Det har även framkommit att den teoretiska analys som gjorts kring kulturella och sociala förändringar av socialisationen och utvecklingen av självet tyder på att psykiska problem hos individer har förändrats. Fortsättningsvis påstår Alvesson (1989), efter att ha tolkat andra teoretiker, att normalkaraktären idag alltmer kan beskrivas i narcissism-termer. Då tidigare forskning hävdar att narcissistiska karaktärsdrag uppvisas hos just sexualförbrytare ställer vi oss frågan hur detta beteende konstrueras hos dessa individer i och med möten i den socialiserande processen. Studien vänder sig till läsare inom den symbolisk interaktionistiska diskursen. Utifrån de artiklar som analyserats tycks narcissistisk personlighetsstörning vara frekvent framträdande för individer som dömts för sexualbrott (Vernon, 2003; Knight, 2006). Den socialpsykologiska relevansen ligger i att med hjälp av denna studie kunna skapa förklaringsmodeller till uppkomsten av narcissism genom ökad förståelse hos individer som lider av osund narcissism. Med osund narcissism syftar denna studie till den negativa sidan av narcissism, alltså narcissism som resulterar i ett destruktivt leverne och inte den grad av narcissism som kan påvisas hos de flesta individer i dagens

samhälle. Relevansen ligger även i att ge en större förståelse till den personal som handskas med dessa individer. Det är av vikt att påpeka att alla individer påverkas av den narcissistiska kulturen men hos en del individer tar sig dessa uttryck större proportioner (Lasch, 1981). Narcissism kan därför inte endast ses som negativ men den negativa sidan skapar hos vissa individer destruktivitet och emotionell isolering. I denna problematik återfinns de individer som begår brott.

1.1 Syfte och övergripande frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att ge förståelse för de förklaringsmodeller, som ges av personal inom psykiatri samt den information som beskrivs i de dokument studien tagit del av, gällande sexualförbrytares tolknings- samt beteendemönster tolkade utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv och ett socialpsykologiskt och kulturanalytiskt perspektiv på narcissism. Resultaten i föreliggande studie har erhållits via tre olika källor; en primär- samt två sekundära sådana. Den primära källan är de intervjuer som denna studies författare genomfört medan de två dokumenten utgör de sekundära källorna.

Syftet leder till följande frågeställningar: Hur upplever personal inom psykiatri som arbetar med sexualförbrytare att självet hos dessa individer utvecklas samt hur beskrivs detta i de dokument som analyserats? Hur kan dessa dokument samt personalens utsagor tolkas utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv på identitetsskapande? På vilket sätt kan sexualförbrytares tolknings- och beteendemönster kopplas till osund narcissism utifrån ett socialpsykologiskt och kulturanalytiskt perspektiv?

1.2 Disposition

Det första kapitlet kommer att presentera tidigare forskning (Horton, Bleau & Drwecki, 2006, Vernon, 2003; Knight, 2006) på ämnet narcissism och dess korrelation med sexualförbrytare. Här tas bland annat viktiga aspekter som kontroll, självförtroende, föräldraskap, socialisation, relationer, empati,

egocentrism, skam etc. upp för att kunna studera informanternas utsagor och på så sätt kunna tolka huruvida narcissistiska karaktärsdrag uppstått hos internerna och på vilket sätt detta i så fall har skett. I nästkommande kapitel diskuteras de teoretiska utgångspunkter som kommer inkorporeras i analysen. Dessa teorier innefattar Berger och Luckmanns objektiva och subjektiva verklighet, Meads generaliserade andre samt I & Me, Fromms individuationsteori, Giddens reflexiva självprojekt, Sennetts teori om det offentliga livets försvinnande och Laschs begrepp om narcissistisk kultur. Därefter förklaras studiens metod, urval samt tillvägagångssätt och sedan sammanställs resultatet från intervjuerna samt de två dokumenten vilka utgör metoden med triangulering som bas. I nästkommande kapitel presenteras analysen av resultatdelarna och efter detta följer en diskussion där slutsatser, tankar kring styrkor och svagheter med undersökningen samt förslag till framtida forskning knyts an. Avslutningsvis presenteras referenser för de källor som nyttjats i föreliggande studie.

2. Tidigare forskning

Nedan presenteras ett urval artiklar kring tidigare forskning om narcissism kopplat till sexualförbrytare då dessa artiklar ses som relevanta inom ämnet. Här uppvisas forskning kring narcissism kopplat till fostran, psykologisk kontroll, engagemang samt påverkan på självförtroendet. Även empatisk förmåga, feltolkning av beteenden, fysiska och psykiska övergrepp, objektrelationer, skam samt spegling och idealisering tas bland annat upp.

2.1 Narcissism och uppfostran

I studien *Parenting Narcissus: What are the links between parenting and narcissism?* (Horton, Bleau & Drwecki, 2006) undersöks korrelationen mellan olika dimensioner av fostran såsom värme, övervakning samt psykologisk kontroll och narcissism både med och utan borttagandet av kopplingen till självförtroende. Studien som består av två delstudier använde sig av respondenter från ett college

respektive high school där samtliga fick slutföra testet *the narcissistic personality inventory*. Testet är en skala baserad på självförtroende och standardmått av de tre dimensionerna av fostran som nämns ovan. Forskarna fann att värme är positivt korrelerat med båda former av narcissism, övervakning är negativt kopplat till båda typer av narcissism (sund samt osund) medan psykologisk kontroll länkas positivt med narcissism utan självförtroendeaspekten. De data som framkom föreslår att det tillåtande och överseende föräldraskapet är bundet till sund narcissism. Då föräldrar överöser barn med kärlek utan att sätta gränser kan detta leda till att barnet utvecklar ett narcissistiskt själv. Däremot visar den andra delen av studien att ett engagerat men milt föräldraskap också var kopplat till osund narcissism. Stark psykologisk kontroll var den enda dimensionen som förutsåg osund narcissism utan att också förutse sund narcissism.

I föreliggande studie har liknande aspekter kring självet och narcissism undersökts. Av relevans medtages primärsocialisation, uppfostran samt självförtroende som viktiga aspekter. Här skildras även den dualistiska dimensionen av narcissism och även om föregående studie (Horton, Bleau & Drwecki, 2006) är av kvantitativ karaktär anses den ta upp essentiella utgångspunkter för kvalitativ forskning inom diskursen, som det som antyds med ovan nämnda begrepp.

2.2 Narcissism och empati hos barnaförövare

I studien *Empathy and narcissism in a sample of child abuse perpetrators and a comparison sample of foster parents* (Vernon, 2003) studeras variablerna empati och narcissism hos ett urval föräldrar som begått barnmisshandel/pedofili och det görs en jämförelse med ett urval fosterföräldrar som conceptualiseras som icke-misshandlande. En mätning genomfördes där individuella skillnader rörande empati framkom. Ytterligare två instrument, *the Narcissistic Personality Inventory* (NPI) och *the Hypersensitivity Narcissism Scale* (HSNS), mätte narcissism hos respondenterna. I tre av fyra mätningar framkom signifikanta skillnader mellan grupperna där det visade sig att de föräldrar som begått fysiska

eller psykiska övergrepp inte kunde se ”den andres perspektiv”, visade mindre värme och medkänsla för andra och visade svårigheter för att ingå nära relationer. Dessa föräldrar uppvisade också mindre självförtroende, sämre impuls kontroll och var mer narcissistiska än jämförelsegruppen med fosterföräldrar. Studien gav slutsatsen att barnens ”negativa beteende” resulterade i föräldrarnas fysiska och psykiska övergrepp mot dem. Respondenternas självupptagenhet och svårigheter att känna empati kan därmed leda till att barnens beteende gentemot dem tolkas som ett hot mot deras auktoritet.

Återigen återfinns självförtroende som en essentiell infallsvinkel och här beaktas även den empatiska förmågan som anses bristande samt svårigheter för att ingå nära relationer hos den narcissistiske individen. Dessa ämnen styrker valet av teorier som föreliggande studie behandlar vilka hanteras under rubriken teoretiska utgångspunkter. Ovan nämnda studie påvisar även en hög frekvens av narcissism hos just (sexual)förbrytare, vilket studien undersöker.

2.3 Narcissism och objektrelationer

I studien *Some thoughts on the psychological roots of the behavior of serial killers as narcissistic: an object relations perspective* (Knight, 2006) analyseras uppkomsten av sund och patologisk psykisk utveckling hos seriemördare. Detta görs utifrån förklaringsmodeller kring narcissism och objektrelationer mor och spädbarn emellan. Då den ena formen av narcissism präglas av höga ambitioner kan den destruktiva narcissismen skapa ett grandios beteende som i vissa fall kan leda till övergrepp från individens sida. Den patologiska självkärleken uttrycks genom enorm självreferering och självcentrering medan patologisk objektkärlek kan yttra sig i extrem avundsjuka och ett egocentrerat utnyttjande av relationer. I studien hävdas också att dessa individers mödrar var kontrollerande, stränga, avvisande eller överbeskyddande medan fäderna var frånvarande, bokstavligt eller symboliskt. Föräldrarna hade bristande förståelse för barnets behov samt misslyckades med att ge tillräcklig spegling och idealisering i relationen. I termer

av objektrelationer betyder detta att förbrytarna skapas ur dysfunktionella relationer och med känslan av patologiskt lågt självförtroende, skam och otillräcklighet. Dessa känslor försöks övertäckas av grandiositeten och alstrar hämnd och våld hos individen. Genom ovan nämnda forskning belyses framträdande drag hos den narcissistiska personligheten såsom grandiositet, avundsjuka, prestationskrav, egocentrism och skam. Genom att utgå från objektrelationer kan även koncept som spegling och idealisering utkristalliseras. Med valda socialpsykologiska teoribildningar ämnar denna studie utifrån ett interpersonellt fokus visa på förklaringsmodeller som skiljer sig från flertalet andra undersökningar vars fokus legat på ett intrapsykiskt plan utifrån psykoanalysen. Detta anses vara av relevans i och med alstrandet av våld hos den patologiskt narcissistiska personlighetstypen.

3. Teoretiska utgångspunkter

För att kunna förstå utvecklingen av narcissism och för att kunna analysera denna utifrån ett socialpsykologiskt, symbolisk interaktionistiskt samt kulturanalytiskt perspektiv fokuserar föreliggande studie på socialisation, identitetsskapande, förändring i familjesituation, massmedial påverkan, relations- samt meningsskapande och teorier kring narcissism. Dessa teorier och perspektiv används i studien på grund av att dessa bidrar till andra förklaringsmodeller än de som framkommit av psykoanalytisk forskning vilket stöds av tidigare undersökningar kring fenomenet narcissism. Under nedanstående rubriker finns därför viktiga infallsvinklar kring begrepp, teorier och perspektiv som ses av relevans för att kunna fånga de beteendemönster som återfinns hos sexualförbrytare med narcissistiska karaktärsdrag.

3.1 Teorier kring socialisation och identitetsskapande

Världen ses som en subjektiv och objektiv verklighet enligt Berger och Luckmann (1998). Samhället kan ses som en dialektisk process bestående av externalisering, internalisering samt objektivisering. Individen föds inte som en samhällsmedlem utan som predisponerad för socialitet vilket gör att hon blir en medlem av samhället. En individ skapar inte själv mening och betydelse utan detta härleds från det att individen "tar över" den värld i vilken andra lever i för att sedan modifiera denna värld. Det som sker då är att individerna inte bara förstår varandras definitioner av situationer utan även definierar dessa ömsesidigt (ibid.) Vad är det då i socialisationsprocessen som gör att individen formar en narcissistisk karaktär? Möjligtvis misstolkar narcissisten de sociala regler som ingår i interaktionen. Studien analyserar huruvida denna individs tolknings- och beteendemönster avviker från processen då denne uppnår den grad av internalisering varigenom individen blir en medlem av samhället (ibid.).

De signifikanta andra som individen möter i den primära socialisationen övervakar denne i den objektiva värld som individen föds in i. För att skapa en subjektiv identitet måste individen överta attityder och roller från de andra och göra dessa till sina egna för att i nästa skede kunna identifiera sig med sig själv. Genom den process då självet utvecklas låter kulturella aspekter och normer internaliseras i individen och självkontroll blir därigenom en återspeglning av social kontroll. Med de signifikanta andra i åtanke kan individen förutse konsekvenserna av sina handlingar. Hur förhåller sig då den narcissistiske individen till dessa förhållanden? I och med denna process måste individen enligt Berger och Luckmann samtidigt kunna vara sitt eget subjekt och objekt vilket skulle kunna vara ett problem för de sexualförbrytare undersökningen studerat.

För att vidare vidga begreppen kring självets utveckling tas här Meads teori om den generaliserade andre upp (1964). Med den generaliserade andre menar Mead ett system av attityder; hur man genom lek lär sig att ta andras roller mot självet. Den generaliserade andre är med andra ord samhällets representant. Vid detta

tillfälle har barnet överfört sin syn från de signifikanta andra till att gälla den generaliserade andre (Berger & Luckmann, 1998). Genom denna generaliserande förmåga kan individen nå en stabil och kontinuerlig identitet. Hur ser skapandet av identiteten ut för en individ med narcissistiska karaktärsdrag och vilka effekter har samhället som det ser ut idag för denna individ? Under den sekundära socialisationen upptäcker det äldre barnet den institutionella kontexten och att den värld som togs för given innan inte alls ser ut så för andra individer i samhället (ibid.). Förverkligandet av självet, som består av I och Me, sker i den sociala situationen och Me:et stabiliseras i anknytning till gruppmedlemskap och beroende på vilken position individen har samt relationer till andra (Mead, 1964). Dessa frekventa responser varierar trots allt beroende på individens personlighet men konstituerar ändå institutioner i samhället.

Studien frågar sig i vilken utsträckning barndomen präglar utvecklingen av narcissistiska karaktärsdrag av negativ art hos individen och tar då i beaktning Fromms tankar kring individuation (Fromm, 1993). Individuation ses i form av att de ursprungliga banden mellan mor och barn försvinner och individen är nu fri och måste klara sig på egen hand ute i världen. När barnet börjar se andra personer och modern som autonoma väsen kan det behärska objekten både på ett fysiskt och psykiskt plan. Denna process att bli en alldeles egen individ gynnas av uppfostran och lär barnet att så småningom skilja mellan jag och du, enligt Fromm. Genom att använda sig av signifikanta symboler skapas det beteende som introducerar självet (Mead, 1964). I och med att självet kan fungera som objekt för sig själv möjliggörs åtskiljandet från andra objekt och från kroppen. I individuationsprocessen kan individen söka frihet och uttrycka sina äkta känslor och sin intellektualitet (Fromm, 1993). En annan väg är den då han offerar sin frihet i ett försök att bemästra ensamheten och fylla gapet mellan honom själv och världen. För att hantera sin ångest söker individen erkännande hos andra människor och förlorar då delvis sin identitet.

Enligt Giddens (2003) påverkas vårt själv och vår identitets utvecklingsprocess av tvivel och osäkerhet. I det senmoderna samhället ses självet som ett reflexivt

projekt och för att bevara vår självberättelse måste vi konstant göra val och fatta beslut. Individen utvecklar ett starkt ontologiskt säkerhetsnät och detta leder till att denne genom sin självidentitet är kapabel till att erkänna andra individers och objekts identitet och existens. Individer som inte ges en grundläggande tillit kan präglas av en överklighetskänsla som senare kan visa sig i olika former. Exempelvis är de inte benägna att upprätthålla en tydlig känsla av att deras självidentitet är kontinuerlig (ibid.). Kan bristen på ett ontologiskt trygghetssystem vara en del av skapandet av den narcissistiska karaktären? Ett generaliserat känslotillstånd hos individen som tar sig uttryck är ångest (Giddens, 1999). Barnets tidiga känsla av trygghet härstammar från närheten till omsorgspersonerna och tolkas utifrån barnets känslighet för föräldrarna eller andra vårdnadshavares gillande eller ogillande. När ångesten växer sig starkare inom individen tenderar den att hota medvetenheten kring den egna självidentiteten eftersom medvetenheten om självet relaterat till organiserade drag i objektvärlden undanskymas.

3.2 Definition av narcissism

För en tydligare förståelse för begreppet narcissism presenteras här nedan en definition från Nationalencyklopedin, dock är denna definition inspirerad av den Freudianska psykoanalysen vilket är det perspektiv som är dominerande när det gäller forskning kring narcissism. Föreliggande studie har snarare sin grund i dubbeltydigheten hos den narcissistiske karaktären som påvisas tydligt i sista delen av nedanstående definition. Denna studie erkänner vikten av den tidiga barndomens påverkan på individen men fokuserar även på livets senare stadier och belyser i synnerhet samhällets och kulturens inverkan på denne.

”**Narcissism** (ty. *Narzissismus*), psykoanalytiskt begrepp, härlett från myten om den av självkärlek besatte Narkissos. Narcissism beskriver hur självet tidigt i utvecklingen normalt laddas med libido (kärleksdrift). Freud kallade detta *primär narcissism*.(...) Sedermera förmår barnet också ladda de inre bilderna av andra med libido och uppnår normalt en balans mellan narcissistisk libido och

objektlibido. Individer med narcissistisk personlighet utvecklar brister i regleringen av libido så att det egna självet ständigt behöver förstärkas och rent av förhärligas. Därvid kan ett (falskt) grandiost själv utvecklas, vilket dominerar individen, som kommer att orientera sig i tillvaron med idealisering av dem som speglar självet och förakt för andra.(...) En person med narcissistisk störning söker i regel hjälp först när det narcissistiska försvaret sviktar, och tomhetskänslor och depression ger sig till känna. (...) Termen narcissism används också mer allmänt om en självbespeglande livsstil med egoism och förakt för andra, hänsynslöshet och ytlighet (Crafoord 2005)”.

3.3 Teorier kring narcissism

För att diskutera narcissism ytterligare belyser studien från ett kulturellt perspektiv moderna teoretiker såsom Sennett och Lasch. Sennett kopplar narcissistiska karaktärsstörningar till sin teori om det offentliga livets försvinnande och i och med detta läggs uppgifter på självet som detta inte längre klarar av att hantera (Sennett, 1976). En individ med narcissistisk karaktärsstörning kopplar yttre händelser endast till det egna självet och undrar alltid hur detta rör den egna personen och tänker då vad denna händelse betyder för just personen ifråga. Narcissismen gör att individen inte heller kan upprätthålla intima relationer eftersom förpliktelserna i relationen gör att det sätts gränser för individen att fortsätta med sitt självförverkligande. Narcissisten använder sin kropp för att nå fysisk tillfredsställelse istället för att se det sensuella mellan individer som en möjlighet till kommunikation. På den offentliga arenan söker individer efter det som fattas dem i sina personliga liv i och med att samhället har sekulariserats på grund av framväxten av den kapitalistiska stadskulturen. Tidigare har man trott på en naturlig karaktär hos individen men i dagens samhälle ser man mer till personligheten. Sekulariseringen har gjort att den moraliska karaktären hos individen har förminskats och individen ser därmed mer till omedelbara perceptioner och sensationer. Narcissisten försöker ta reda på vad han känner och vem han är och detta blir ett evigt sökande inom sig själv men han

har samtidigt svårt att göra detta sökande meningsfullt för någon annan än just sig själv.

Lasch (1981) tillägger att personligheten är fragmenterad och att människor lever i nuet utan tankar om framtiden som ett resultat av religionens minskade betydelse. Förändringarna kring familjen är av stor vikt för främjandet av den narcissistiska personligheten. Föräldrar får svårt att upprätthålla en nära relation till sina barn då snabba förändringar sker inom bland annat massmedia och med utvecklingen av exempelvis det moderna skolväsendet har familjen förlorat en stor del av betydelsen för den sekundära socialisationen (Lasch, 1981; Berger & Luckmann, 1998). En annan aspekt enligt Giddens som präglar det senkapitalistiska samhället är konsumtion och genom kommersialismen lanseras den livsstil som kommer att försvåra individens möjlighet till sunda relationer (2003). Vidare får barnen i det nutida samhället inte samma förståelse för föräldrarnas arbete och den ökade distansen mellan barn och föräldrar leder till minskad respekt (Lasch, 1981). Studien undersöker huruvida dessa kulturella aspekter påverkar individens möte med samhället och formar en negativ sida av den narcissistiska karaktärstypen. Det allt mer individualistiska samhällets självfixering tar sig extrema uttryck bland annat i form av psykiatrins experthjälp som enligt Lasch fokuserar på individens bästa framför allt annat. Han menar att narcissisten plågas av oro och försöker desperat finna en mening i livet. De här individerna är ofta är insmickrande och har en benägenhet att skapa en skyddande ytlighet i emotionella relationer. De förmår ej sörja då intensiteten i deras raseri gentemot förlorade kärleksobjekt hindrar dem från att erfara positiva händelser eller bibehålla dem i minnet.

4. Metod och urval

Då det framkommit att narcissistiska karaktärsdrag i tidigare forskning (Knight, 2006; Vernon, 2003) kopplats till sexualförbrytare ämnas huruvida och i så fall på vilket sätt uppkomsten av narcissism hos just dessa individer studeras. Denna målgrupp är även utvald på grund av tillgänglighet och poängteras görs att det ej

är följden av narcissistiskt beteende, i detta fall någon form av övergrepp, som analyseras. Studien är kvalitativ då det fokuseras på internernas livsberättelser tolkade av deras psykologer och/eller psykoterapeuter samt beskrivningar i dokument som studien använder sig av. Studien har genomförts genom triangulering för att expandera och ge en djupare förståelse för fenomenet narcissism. Denna triangulering består av en intervjudel samt två dokumentdelar vilket redogörs tydligare för nedan. Den egna intervjudelen är alltså primärdata medan de två dokumenten utgör sekundärdata. Syftet med denna undersökning är inte att generalisera utan att genom olika perspektiv visa på ett större djup kring internernas tolknings- och beteendemönster utifrån de narrativ som presenteras av informanterna löpande genom studien. Två dokument, en bok skriven av psykologer som har arbetat på Skogomeanstalten samt en rapportundersökning utförd på samma anstalt har analyserats. Vidare har dessa dokument erhållits via sökning i databaser på Internet.

Den egna intervjudelen har genomförts med hjälp av semi-strukturerade intervjuer (Kvale, 1997) med tre informanter som arbetar som psykologer och/eller psykoterapeuter på Skogomeanstalten. I resultatdelen som behandlar dessa intervjuer kommer informanterna att benämnas som informant 1, informant 2 och informant 3. Kontakt med dessa informanter skedde genom telefonsamtal genom Kriminalvårdens växel. Tid för intervjuer bokades och intervjuerna skedde under samma förhållanden; i samma lokal och under samma dag. Intervjuerna ägde rum i nära anslutning till den anstalt där informanterna arbetar. Varje intervju tog cirka en timma och informanterna delgavs information kring upplägg angående intervjun innan denna startade. Samtliga intervjuer har spelats in på band och informanterna är anonyma på grund av etiska skäl. De informerades om möjligheten att avbryta intervjun om de så önskade och att de fick ställa frågor för eventuella tydliggöranden. Utifrån detta material har alltså informanternas utsagor kring internernas upplevelser evaluerats. En meningskoncentrerings och meningskategorisering genomfördes för att nå kontentan av informanternas svar och för att underlätta inför kommande analys.

5. Resultat

I denna resultatdel presenteras de tre källor i vilka studiens analys har sin grund. I den första delen presenteras resultat från dokumentet *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten* (Hedin, Kuosmanen, Lindholm & Månsson, 2002). Här presenteras internernas uppväxtförhållanden och familjesituation, upplevelse av våld och separationer, relation till andra, utbildning, sexuell erfarenhet, arbetssituation, nuvarande familjesituation, psykisk ohälsa samt bruk av sexuella tjänster. Nästkommande del porträtterar resultat från dokumentet *Förövarpsykologi – Om våldtäkt, incest och pedofili* (Kwarnmark & Tidefors Andersson, 1999) där resultat främst utifrån identitet, primär- samt sekundärsocialisation, relationer och tolknings- samt beteendemönster diskuteras för att avslutningsvis visa på resultat från de intervjuer som genomförda av författarna till denna undersökning. Därav synliggörs dessa källor inom de flesta teman medan intervjudelen samt rapporten *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten* (Hedin, Kuosmanen, Lindholm & Månsson, 2002) kompletterar fler teman utförligare. Tydliggörs bör att det är *informanternas* utsagor kring internernas upplevelser som presenteras löpande genom hela rapporten och läsaren skall ha detta i åtanke vid läsning av föreliggande studie. Analys av samtliga resultatdelar kommer att presenteras i kapitlet som följer.

5.1 Resultatdel för dokumentet *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten*

I denna resultatdel kommer en sammanfattning gällande det sekundärdata kring de olika fallen med internerna från rapporten *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten* (Hedin, Kuosmanen, Lindholm & Månsson, 2002) att göras varvid citat kommer att inkorporeras för att belysa de olika teman som återfinns i texten. De teman som kommer att vara centrala i denna resultatdel är internernas uppväxtförhållanden

och familjesituation, upplevelse av våld och separationer, relation till andra, utbildning, sexuell erfarenhet, arbetssituation, nuvarande familjesituation, psykisk ohälsa samt bruk av sexuella tjänster.

5.1.1 Presentation av internerna

De intervjuade männen är i åldrarna 20-70 år där en majoritet befinner sig mellan 40 och 60 år. Tjugo män intervjuades varav ett urval på tio personer presenteras i rapporten (Hedin et al, 2002). Även forskarna i denna rapport konstaterar att gruppen sexualförbrytare är en heterogen grupp. Hälften av de intervjuade männen var gifta alternativt sambo innan brottet avslöjades. Fjorton av männen tillhörde arbetarklassen och sex stycken tillhörde medelklassen varav tre haft egna företag. Fjorton av männen är dömda för att ha förgripit sig på underåriga flickor, en som förgrep sig på pojkar och resterande fem är dömda för våldtäkt på kvinnor. I dessa fallbeskrivningar talas det om olika teman varvid här sammanställs på vilket sätt dessa interner beskrivit sitt liv innan dess de anlände till Skogomeanstalten. Alla tio interner är inte representerade inom varje tema då alla inte uttalat sig kring samtliga teman eller har blivit intervjuade kring dessa.

5.1.2 Internernas uppväxtförhållande samt familjesituation

De intervjuade männen har olika bakgrund. En del är svenskfödda och en del har invandrat från andra länder. En del har växt upp i mindre städer, en del på landsbygden och en del i mellanstora alternativt större städer vilket tyder på en heterogen grupp, som tidigare nämnts. Av de tio männen beskriver hälften att de under uppväxten känt en närhet till sin familj eller vissa familjemedlemmar. Sju stycken nämner dock att den varit problematisk. En del av dem som upplevt bra stunder under uppväxten menar även att det funnits problem gällande exempelvis närhet. Därvid hamnar en del i båda kategorierna av problematisk samt ickeproblematiskt uppväxt. Nästan hälften av internerna har upplevt våld alternativt sexuella övergrepp inom hemmet under uppväxten. Lika många vittnar om skilsmässor och separationer mellan föräldrar eller andra vårdnadshavare. Ur

en av intervjuerna låter det så här: ”FK är en femtioårig man född i Algeriet. Han är det enda barnet i en arbetarfamilj som levde ett kringflackande liv. Om sin barndom berättar han inte så mycket men det framkommer att modern inte alls fanns med i bilden och fadern var aggressiv och utövade fysiskt våld mot honom. Han fann dock ett visst stöd hos en av styvmödrarna, resten var ’ragator’ ”(Hedin et al, 2002: 57).

I en annan av intervjuerna framkommer följande:

KM är en medelålders man uppvuxen i en liten kyrkby på landsbygden. Det är ingen ljus bild av barn- och ungdomstiden som han presenterar. ”Jo, första minnet så att säga jag har någorlunda... Jag måste vara... fyra och ett halvt, fem år. Och sista övergreppet som jag överhuvudtaget minns, då var jag elva. I detta finns också perspektivet på vad som skulle ha hänt om inte det här hade uppdragats. Då hade ju min dotter aldrig kunnat leva den här vägen ut ur det” (Hedin et al, 2002:57).

5.1.3 Internernas upplevelser av relationer

När det gäller skilsmässor och separationer kommer bland annat detta fram ur en av intervjuerna: ”RV är snart fyrtio år. Han är född och uppvuxen i en större stad i södra Sverige. Föräldrarna skilde sig när RV var i skolåldern och barnen stannade hos modern. Kontakten med fadern blev ytterst sporadisk. Mamman missbrukade tabletter och började umgås med män som hade alkoholproblem. Till slut placerades RV i ett familjehem” (Hedin et al, 2002: 59).

Gällande relationen till andra upplevde hälften att de hade goda kontakter och vänner. Tre av internerna hade få eller inga vänner alternativt befann sig i destruktiva relationer. I en av intervjuerna framkommer det att ”KM beskriver sig själv som ett ensamt barn som på ett ’omnipotent’ sätt försökte hävda sig själv i kamratgängen. Tonårstiden var problematisk och i tjugooårsåldern fick han en psykisk kollaps och sökte sig till terapi för första gången” (Hedin et al, 2002: 57). Gällande vänner beskrivs i en annan intervju att ”I tonåren sökte sig RV till ett gäng där det fanns andra med liknande problem. Den enda person han kunnat lita på är en äldre bror, de övriga syskonen hade alla problematiska levnadsförhållanden” (Hedin et al, 2002: 59). En annan intern vittnar om att ”Han

hade lätt för sig i skolan och hade många kompisar men få riktiga vänner eftersom han inte litar på någon. I terapin har han kommit underfund med att detta har med hans hemförhållanden att göra” (Hedin et al, 2002: 60).

5.1.4 Internernas erfarenhet av utbildning

Hälften av internerna som beskrivs i rapporten (Hedin et al, 2002) uppger att de studerat på gymnasienivå och två har även eftergymnasial utbildning. Tre av internerna uppger att de upplevt vissa svårigheter under skollåren. Däribland har en avslutat sin skolgång i förtid och en uppger stora problem med språket. ”I grundskolan tröttnade BL att läsa under de sista åren och började arbeta och tjäna pengar” (Hedin et al, 2002: 60) framkommer det i en av intervjuerna. I en annan intervju nämns det att ”BT var redan tidigt med i en ungdomsförening med naturintresse. Han genomsnittliga betyg i skolan men var främst intresserad av praktiska ämnen. Under skolloven arbetade han och sparade pengar till ett körkort” (Hedin et al, 2002: 63). I en av intervjuerna beskrivs internen MR och hans svårigheter i skolan:

Men han hade stora svårigheter i skolan på grund av att han var språkligt sen. Därför fick han gå i en specialklass. MR blev mobbad i skolan. ”Vad skall man säga... det var väl två stycken i min klass som höll på, men det vara bara på skoj kan man säga. Dom höll på och bråka och drog ner mina byxor och sen körde dom in ett hornborststrå i pungen då, i kishålet då. Det gjorde ju svinont då, och sen höll dom på då och larvade sig då”. Han reagerade på mobbningen genom att inte försöka bry sig och genom att dra sig undan (Hedin et al, 2002: 61).

5.1.5 Internernas sexuella erfarenheter

Av dem som talar om sina sexuella erfarenheter säger tre att de har positiva erfarenheter medan det framkommer att hälften har problematiska eller negativa erfarenheter. Här följer citat ur intervjuerna som vidare belyser detta: ”KM beskriver att hans sexuella relationer redan från början varit ganska problematiska, bland annat med perioder av impotens. När han träffade sin fru hade de dock många fina stunder av kärlek och närhet. Denna närhet och värme försvann dock när han började utsätta sin dotter för sexuella övergrepp” (Hedin et al, 2002: 57).

I en intervju med internen DI framkommer:

I tjugooårsåldern hade DI några enstaka sexuella erfarenheter med män. Det handlade om att genom onani tillfredsställa varandra. Den första sexuella relationen med en kvinna hade han strax därefter. Efter några kortare relationer gifte han sig med en kvinna som han var tillsammans med länge. DI berättar dock att relationen under många år var mycket komplicerad. Frun var sjuk och sexlivet dog ut helt (Hedin et al, 2002: 58).

5.1.6 Internernas erfarenhet av arbete

När det kommer till arbetssituationen är två av internerna sjukpensionärer, två stycken har upplevt ekonomiska svårigheter och en uppger att han arbetat mycket och varit "gift med sitt arbete". Två stycken menar att de ofta fått byta arbetsplats medan två andra säger sig ha trivts med sin arbetssituation. "PS berättar att han är utbildad metallarbetare och ingenjör. Han har också haft egna företag. På grund av hälsoskäl fick han dock byta arbete. Under denna livsfas mådde han psykiskt dåligt och gjorde ett allvarligt självmordsförsök" (Hedin et al, 2002: 60), har en intern förklarat. En annan har berättat att "Han började arbeta tidigt som verktygsmekaniker inom metallindustrin. Han berättar att han alltid gillat att jobba och varit omtyckt på arbetsplatserna" (Hedin et al, 2002: 63). I en annan intervju sägs: "Han menar dock att egentligen har han varit 'gift' med sitt arbete, vilket inverkat menligt på hans övriga relationer. Han berättar att på jobbet var det själva spelet och manipulerandet som var det roliga, och att han gillar att styra och driva saker. Idag är han sjukpensionär på grund av fysiska besvär men säger sig även ha psykiska problem" (Hedin et al, 2002: 60). En av internerna har en annan historia: "I tioårsåldern flyttade FK till Sverige tillsammans med sin far. Han började på en svenskspråkig skola och utbildade sig sedan till elektriker. Han har länge arbetat inom samma bransch men ofta bytt arbetsgivare /.../. FK berättar dock att räntorna och amorteringarna på insatslägenheten var höga och att han fick arbeta mycket extra" (Hedin et al, 2002: 57).

5.1.7 Internernas senaste familjesituation

När det gäller den nuvarande familjesituationen eller den situation internerna hade innan de blev intagna på anstalten upplevde fyra interner familjesituationen som delvis positiv medan fem uppfattade den som problematisk och ett antal hävdar att de känt sig maktlösa i sina relationer till kvinnor: "DI upplevde också att det var hon som kontrollerade och styrde familjen: 'Jag var väldigt hårt hållen hemma. Om jag var ute på ett ärende och det dröjde fem minuter så frågade hon alltid varför det tog så lång tid. Så det har varit ett väldigt jobbigt förhållande'. Han tänkte på skilsmässa men var inte säker om han skulle klara sig ensam" (Hedin et al, 2002: 58). Ännu en intern vittnar om maktlöshet: "Han kände sig också underkuvad av sin fru. Hennes dyra hobby gick till exempel före familjens matkonto. Han hade dock mycket svårt att bli arg på henne, utan gick hellre ut för att lugna ner sig själv" (Hedin et al, 2002: 61). En intern beskriver pressen som uppkom efter en skilsmässa:

Båda dessa händelser skedde efter skilsmässan. BT menar att han då levde i en ytterst pressad situation. Han hade ett ansträngande förhållande sin tidigare fru som ville hindra hans umgänge med döttrarna, han är fortfarande arg på henne och menar att det är hon som ligger bakom allt det onda som hänt honom. Det var hennes påtryckningar på honom och dottern som ledde till att han drabbades av en depression (Hedin et al, 2002: 63).

5.1.8 Internernas erfarenhet av psykisk ohälsa

Det framkommer under intervjuerna att en majoritet, hela sju stycken, har haft psykiska problem eller upplevt psykisk ohälsa av olika slag. Detta har visat sig genom bland annat självmordsförsök, stress, depression, ångest, skilsmässor och problematiska arbetsituationer. Tre stycken uppger att de haft problem med missbruk, främst rörande alkohol och/eller narkotika: "När det gäller den psykiska hälsan har han en gång vårdats för depression och självmordstankar. Vid yngre åren har han provat narkotika men använder inte ens alkohol idag" (Hedin et al, 2002: 57-58) vittnar en intern om. Gällande missbruk och psykisk ohälsa beskrivs i en av intervjuerna hur ointresse för skolan kunde leda till ett nyttjande av droger:

Intresset för skolgången var dock inte alltid så stort. Under vissa perioder vistades han hellre med sina kamrater och festade istället för att studera. Han säger sig ha minskat på bruket av alkohol sedan dess. När det gäller övriga droger berättar han att under de sista åren i grundskolan använde hasch dagligen, huvudsakligen för att det hade en lugnade inverkan (Hedin et al, 2002: 62).

Två interner beskriver här hur psykiska problem fick dem att begå incest: ”Han var stressad och började känna sig deprimerad, ett tillstånd som sedan övergick i ångest. I denna situation förgrep han sig på en elvaårig grannflicka” (Hedin et al, 2002: 58).

Denna närhet och värme försvann dock när han började utsätta sin dotter för sexuella övergrepp. KM menar att dessa handlingar hade stark koppling till känslor av depression och ångest. Övergreppen skedde periodvis när dottern var i skolåldern och handlade om oral beröring och smekningar. KM upplevde att situationen blev ohållbar och tog till slut upp med dottern att det han gjort mot henne bör en far inte göra (Hedin et al, 2002: 57).

I den andra intervjun framkommer:

Under denna tid klarade han att arbeta men var i en psykisk svacka på fritiden. Dottern sökte stöd hos honom och var kelig. Han klarade inte att hålla gränserna utan hade sexuell samvaro med henne. Allt detta uppdagades när både dottern och han försökte att ta livet av sig. Efter det har han varit deprimerad och gjort ytterligare självmordsförsök, men har slutat att medicinera sig eftersom han mår bättre idag (Hedin et al, 2002: 63-64).

5.1.9 Internernas erfarenheter av sexuella tjänster

Ytterligare aspekter som framkommer är att bruket av pornografi och telefonsexlinjer samt besök på strippklubbar och hos prostituerade finns med i bilden. Strax under hälften av de tio internerna har använt sig av en eller flera av ovanstående aspekter: ”Under åren har han köpt sexuella tjänster och har gärna besökt strippklubbar med sina kompisar” (Hedin et al, 2002: 59) beskrivs det i en av intervjuerna medan det i en annan sägs: ”När det gäller relationer och sexualitet, menar PS, att tillit och närhet är viktigt och att han inte kan gå och lägga sig med en kvinna bara för att han är tänd på henne. Han har aldrig köpt sexuella tjänster eller använt pornografi, som han uppfattar som själadödande. Han uppfattar sig själv som en puritan och humanist ut i fingerspetsarna” (Hedin et al, 2002: 60). Två andra utsagor förtäljer fantasier kring barnporr samt erfarenhet av prostitution:

FK menar att hans sexuella intresse tidigare riktade sig mot jämnåriga kvinnor, men att han sedan tjugooårsåldern huvudsakligen fantiserat om unga flickor. Dessa fantasier har han tillfredsställt genom barnpornografi, som tidigare var mer lättillgänglig i porrbutiker. Han menar att den fortfarande finns att få tag i bland annat genom Internet. FK hävdar att även om han länge haft den här typen av fantasier har inte tidigare förverkligat dessa fantasier (Hedin et al, 2002: 58).

Han parkerade nära prostitutionstråket, men säger att han aldrig varit ute för att köpa sex. Efter att han vandrat i några timmar kommer han tillbaka till bilen och blir tilltalad av en prostituerad. Hon får lift med honom eftersom hon är på väg åt samma håll. Till slut hamnar de dock i en lägenhet som MR har tillgång till. Kvinnan hävdar att det var här som MR våldtog henne. Han menade istället att han inte ens rörde henne (Hedin et al, 2002: 61).

Flertalet av internerna talar inte om sin egen känslohantering men en säger att han haft väldigt svårt att visa känslor och en annan menar att han reagerade väldigt aggressivt i vissa situationer där han inte kunnat uttrycka sig på annat sätt.

5.1.10 Forskarnas kommentarer

Forskarna i ovannämnda rapport (Hedin, Kuosmanen, Lindholm & Månsson, 2002) sammanfattar de tjugo intervjuerna med att bland annat framförhålla att det var vanligt förekommande med utsagor om olika former av brister i barndomshemmet. Dessa brister förekom i form av förnedrande uttalanden, missbruk, fysisk misshandel och/eller sexuella övergrepp som var riktade mot dem. Vissa män talade om sin barndom i neutrala termer och några påpekade att den varit harmonisk. Forskarna framför dock att det är viktigt att se dessa utsagor som ett sätt för internerna att skapa ordning i en specifik kontext och livssituation och att en mängd aspekter bidragit till att forma dessa. De är också noggranna med att understryka att antalet män som ingått i intervjuerna är relativt få och kan därför inte vara representativa för alla intagna på anstalten och inte heller för sexualbrottsdömda i Sverige.

En anmärkningsvärd skiljelinje mellan de intervjuade är internernas förhållande till brottet de är dömda för och det framgår att endast åtta av de tjugo männen erkänt sig skyldiga till brott. Bland männen finns de som ångrar sitt brott djupt men det finns även de som hävdar att de är oskyldigt dömda och kämpar för att få

resning till stånd. Som tidigare redovisats finns det inom gruppen män som har en god utbildningsnivå och kan uttrycka sig både i tal och i skrift men det finns även de som haft en relativt bristfällig skolgång och som har stora svårigheter när det kommer till att kunna formulera sig på ett nyanserat sätt. Även om gruppen är heterogen kan forskarna se vissa gemensamma drag hos de intervjuade männen, som exempelvis att de uttalar sig om någon form av vanmakt. Denna vanmakt är i en del fall kopplad till barndomen medan andra härleder den till en stressfull och i vissa fall krisartad livssituation som man inte klarat av att bemästra. Dessa kriser bidrar till så kallade ”turning points” som innebär att livet intar en ny riktning. Brister under uppväxten kan te sig som följande:

I en del fall beskriver intervjupersonerna hur de blivit utsatta för återkommande sexuella övergrepp av närstående, vilket undergrävt deras tillit till vuxna, isolerat dem från andra barn och givit psykiska symptom under tonåren och i vuxen ålder. I några fall har den ena föräldern dött eller lämnat familjen och den kvarvarande föräldern har inte haft kraft och förmåga att ta hand om barnen. Ofta har missbruk av droger och andra sociala problem funnits med i bilden. Barnen har utsatts för vanvård eller känslomässiga brister, innan de blivit omhändertagna och placerade hos släktingar eller i familjehem. Separationen från föräldrarna har skett i flera steg med omfattande och kännbara psykiska verkningar för barnen. I andra fall har det funnit materiella brister och stor fattigdom i föräldrahemmet tillsammans med ett känslomässigt kallt klimat. Barnen har utsatts för upprepat våld eller ständiga kränkningar under uppväxten. Männen menar att dessa uppfostringsmönster beror på hårda livsvillkor och okunskap från föräldrarnas sida (Hedin et al, 2002: 188-189).

Forskarna framförhåller att två tredjedelar av de tjugo männen angett att uppväxtförhållandena har resulterat i känslomässiga men. Internerna vittnar om svårigheter att hantera egna känslor och relationer, bräcklig självbild, otydlighet gällande egna och andra människors gränser samt bristfällig tillit till andra. I vuxen ålder är det främst två förekommande problem som orsakar kris i människans liv: ”Dåliga relationer och kommunikationsproblem med hustrun/sambon, vilket leder till skilsmässa och separation från familjen samt svårigheter i arbetslivet såsom arbetslöshet, intensivt övertidsarbete och stress, konkurser eller andra ekonomiska problem (Hedin et al, 2002: 189).” Då männen är oförmögna att ta itu med sina känslor eller be om hjälp blir dessa istället sexualiserade vilket leder till övergrepp. Känslor ses som hotfullt för individen och de bör helst kvävas och avskämmas.

5.2 Resultatdel för dokumentet *Förövarpsykologi – om våldtäkt, incest och pedofili*

I denna del kommer resultat från dokumentet *Förövarpsykologi- om våldtäkt, incest och pedofili att presenteras*. Författarna till denna bok har själva varit aktiva som psykoterapeuter på anstalten ifråga och har därmed mångårig erfarenhet av behandlingsarbete med sexualbrottsdömda. De diskuterar i denna bok begrepp som våldtäkt, incest och pedofili och delar även med sig av internernas narrativ kring sina tidigare livssituationer. Nedan följer sammanfattningar av ett antal fallbeskrivningar som är relevanta för denna studie. Citat kommer att inkorporeras för att belysa det mest centrala ur internernas och psykologernas upplevelser och utsagor kring dessa.

5.2.1 Karaktärsdrag hos våldtäktsmän samt kontenta av fallbeskrivningar

Den typiske våldtäktsmannen har svårigheter med att särskilja sig från andra individer och tenderar att se sitt behov som jämställt med alla andras och därmed drar han alla andra över en kam (Kvarnmark & Tidefors Andersson, 1999). Individen har låg självkänsla och misstror i större utsträckning andra individers intentioner. I en del fall kan han anpassa sig överdrivet mycket vilket sker på ett ytligt sätt och detta kan så småningom leda till ett utåtagerande. Han försöker konstant kompensera och dölja sina känslor av otillräcklighet. Närhetsbehovet förnekas eftersom han ser detta som ett tecken på svaghet och även oro och olust undantrycks. Problem trivialiseras ofta och det händer även att han ignorerar dessa. Som överlevnadsstrategi tenderar han ofta att idyllisera sin uppväxt och därmed kan traumatiska uppväxtförhållanden hållas under ytan.

Individen känner ofta av känslor av ångest och med i bilden finns konstant en katastrofkänsla som han skyddar sig emot genom att skylla sina misslyckanden och problem på andra individer i omgivningen. Detta beteende leder till frustration och aggression som i vissa fall sexualiseras och som ageras ut i

antingen planerad eller spontan våldtäkt. Sammanfattningsvis ser psykologerna våldtäkten som ett resultat av individens oförmåga att ha fullständig kontroll över sig själv.

Enligt Tidefors Andersson och Kwarnmark (1999) tycks ett flertal våldtäktsmän ha personlighetsdrag som ligger nära gränsen alternativt uppfyller kriterierna för en borderlinediagnos. Det är typiskt för en individ med borderlinediagnos att gränser mellan sig själv och andra upplevs som otydliga och dennes självbild är ofta kluven i gott och ont. Även bilden av andra och omvärlden blir uppdelad i svart och vitt. Individen upplever både en längtan och en rädsla för närhet och på grund av en brist på tillit till andra upplevs känslan av att kunna bli övergiven som alltför stor. En sådan individ har svårigheter med att bedöma, möta och handskas med inre och yttre risker vilket leder till att han blir ängslig och fylld av oro som han försöker bemästra genom ett förnekande av dessa känslor. Denna ängslan kan hos många individer växa till ångest av ett mycket destruktivt slag. Denna maktlöshet utlöser sexuellt våld. Frågan varför sexuella övergrepp inträffar i en situation då individen primärt inte söker sexuell njutning kan förklaras med att gärningsmannen känner en ambivalens inför andras, kvinnors och sin egen sexualitet: "Sexualiteten är ett mått på att han duger som man. Samtidigt är sexualiteten något med vars hjälp man kan behärska andra och förnedra andra" (Tidefors Andersson & Kwarnmark, 1999: 64-65). Psykologerna beskriver en av våldtäktsmännens utsagor enligt följande:

Hon avvisar honom dock, har inte tid med honom. Han går i väg i avsikt att gå hem och känner sig oerhört avvisad, olustig, besviken och arg. Han får syn på en okänd kvinna framför sig, går ikapp henne och ger sig på henne, sliter sönder hennes kläder och våldtar henne. Han kan dock inte genomföra ett samlag, utan tvingar henne till oralsex samtidigt som han med ord kränker henne, kallar henne "djävla hora" m m (Tidefors Andersson & Kwarnmark, 1999:64).

Denna typ av våldtäkt menar författarna är ett tecken på uppdämd aggression och där förövaren vill hämnas på andra eftersom han själv blivit kränkt och bortprioriterad åtskilliga gånger i livet. Enligt författarna känner sig ofta förövarna maktlösa, missförstådda, ensamma, utifrånstyrda, otillräckliga, uppgivna, ångestfyllda och otursförföljda; "saker och ting bara händer mig". Från förövarnas

bakgrund framkommer våld samt kränkningar systematiskt och utan begriplig anledning. Dessa handlingar skapade en stor känsla av vanmakt och otrygghet hos individen. Flera verkar ha sökt tröst i exempelvis sin favoritnalle eller ett husdjur som de sedan berövats. Flera har växt upp i missbrukarhem eller med familjemedlemmar med psykiska besvär med familjebråk som följd. I de fall då det inte förekom våld eller bråk inom familjen präglades istället denna av likgiltighet och avståndstagande. En vanligt förekommande uppväxtbild beskriver författarna på följande vis:

"/.../ växt upp under starkt auktoritära förhållanden och där modern varit passiv och undfallande. Som barn har han ofta levt under ständigt hot om skilsmässa och tagit på sig skulden för detta. Han har lärt sig ljuga tidigt för att undkomma stryk, har fått gå emellan för att skydda den ena eller andra föräldern, eller fått ta hand om en förälder i de mest förnedrande situationer" (Tidefors Andersson & Kwarnmark, 1999: 63).

5.2.2 Karaktärsdrag hos barnaförövare och incestförövare samt kontenta av fallbeskrivning

En incestförövare och/eller en barnaförövare kan ha väldigt olika karaktärsdrag. Ett av dessa är behovet av stark kontroll över den egna familjen och att utöva psykisk terror över dem som ingår. Individen känner att viktiga aspekter i hans hem är att ha en stark och stabil struktur över tid och styrka ser han som en positiv och nödvändig egenskap hos sig själv. Vissa använder sig av bortförklaringar och rationaliseringar som försvar och anser att de vet bäst själva. Att till exempel bedriva sexualundervisning med sina barn kan ses som en av dessa bortförklaringar. Mannen själv vet vad som är bäst för barnen och hävdar att det är undervisning och inte övergrepp som sker. Individen upphöjer sig själv genom att säga att det är bättre att han själv visar vad sex och sexualitet innebär istället för att exempelvis unga pojkar ska experimentera med dottern.

En del använder alkohol som försvar och vittnar om att minnet sviker dem och att det därför inte kan stå för det som hänt men detta sker dock oftare hos våldtäktsmän. Ett annat drag hos incestförövaren och/eller barnaförövaren är att han hävdar att han ständigt blir missförstådd av andra och att denna misstänksamhet präglar hans relationer i stort. Individen kan till och med vilja

säga upp kontakten med sitt barn och tycka att barnet är avskyvärt som påstått att han gjort sig skyldig till övergrepp. Den depressive barnaförövaren är en individ som söker tröst och bekräftelse hos barn och han är ofta starkt suicidal. I terapin känner denne man ofta oerhört mycket skam och skuld.

Tidefors Andersson och Kwarnmark nämner Per och lite av den problematik som fick honom att begå sexuella övergrepp på sin son och dotter. Per växer upp i ett hem där pappans tungsinthet och mammans lynnighet genomsyrar hemmet. Pappan blir alltmer frånvarande och mamman har en älskare vid sidan om men utåt sett verkar allt frid och fröjd. När Per växer upp och bildar familj är hans största rädsla att den familjen ska bli som den han växte upp i. Så småningom kommer Per in i en depression och får svårt att knyta an till hustrun. Det goda i livet är sonen och med tiden byggs en ritual upp där Per känner sig trygg med att smeka sonen som kräver att han ligger vid hans sida om kvällarna. Per börjar dricka och gör det varje dag under en semester och känner mer ångest än vanligt. En dag när dottern inte gör som hon blir tillsagd våldtar han henne och försöker sedan köra ihjäl sig själv. Per är, menar författarna, ett exempel på den depressive barnaförövaren som utifrån sin depression finner tröst och bekräftelse hos ett barn. Han visar även på skam och skuld inom terapin men är också orolig för hur familjesituationen kommer att te sig när han släpps ut. Han känner en stark längtan efter sin familj; speciellt sonen.

5.3 Resultat från intervjuer

I denna del presenteras resultat från de av författarna, till föreliggande studie, utförda intervjuer som tog plats på Skogomeanstalten med tre informanter verksamma som psykologer och/eller psykoterapeuter. På anstalten befinner sig män i åldersintervallet arton år och uppåt. Efter varje centralt tema kommer en analys att framställas varvid de teman som framkom i de föregående dokumenten kommer att inkorporeras för att visa på likheter och skillnader i samtliga informanternas utsagor. I nästkommande kapitel redogörs för den diskussion som anknyter till det resultat och den analys som skildras nedan.

5.3.1 Internernas upplevelser av familjesituation och uppväxtförhållanden

Enligt alla informanternas utsagor har internernas uppväxt präglats av en otrygg familjesituation. Denna kan ha sett olika ut. Informant 1 talar om olika trauman och brister och uttrycker sig enligt följande:

Ja, för i en del fall så är det ganska tydligt att det funnits trauman av olika slag, till exempel vara våld, behöver inte vara sexuella övergrepp utan det har funnits våld eller misshandel eller alkoholmissbruk eller den typen av svårigheter. Det ser vi ju hos en del. I andra fall så har det också funnits stora känslomässiga brister, det behöver inte innebära att det varit dåliga familjer i sig, man har kanske haft svårt att visa känslor, man har inte uttryckt känslor, dom männen som vi träffar, när dom vuxit upp kanske inte har fått så mycket av den känslomässiga bekräftelsen så att där finns brister. Det är väl också nånting som vi kan se. En del har ju vuxit upp i extremt torftiga miljöer där man kanske överhuvudtaget varken har visat så mycket känslor och omtanke. Behöver i sig inte vara dåliga familjer på det sättet, varit mycket, man har inte pratat mycket, man har inte umgåtts mycket utan man har på nått sätt existerat. /.../. Vi har en hög andel invandrare och många av dom kommer ju från krigsdrabbade länder och det är ju klart dom har ju med sig en jättehistoria i sitt bagage med krig och elände så det är klart det är ju trauman det med. Många familjer har splittrats, man har flyttat mycket. Saker och ting i sina hemländer. Och dom kanske har fått flytta, fly även i sina hemländer mellan olika platser och när dom har kommit till Sverige har dom också kanske fått flytta runt ganska mycket så att det har varit en ganska ostabil tillvaro överhuvudtaget för dom.

Även informant 2 vittnar om att det ofta varit trassligt under uppväxten. Det är inte vanligt att individen växt upp i en typisk kärnfamilj utan uppväxten är ofta präglad av skilsmässor, våld, fysisk och/eller psykisk misshandel, olika former av övergrepp samt missbruk och individen kan ha varit föremål för kränkningar. Informant 2 vittnar även om att vissa interner hävdar att barndomen varit väldigt bra men att det kan ha att göra med att man förtränger det negativa från den tiden. Ofta har det enligt informanten inte varit bra. Av de interner som inte upplevt ovanstående problematik eller upplevt denna i mindre skala har brott ofta begåtts i kris. Vissa individer har blivit utsatta för något i vuxen ålder, exempelvis kränkningar medan vissa växte upp med en viss jargong och mentalitet i hemmet som fått dem att begå dessa brott. I en del fall har individen även haft negativ erfarenhet från den sexuella debuten vilket kan ha format denne i en destruktiv riktning enligt informanten.

Det finns nästan alltid något stort i familjesituationen eller uppväxten menar informant 3. Internerna har upplevt en saknad eller har känt sig orättvist behandlade. Ofta har en förälder varit alltför dominant eller så finns det någon annan tragisk aspekt i deras berättelser. Informanten säger: ”det är sällan man hör en solskensbarndom. Och gör man det så slår man hål på det ganska fort”. Sexuella övergrepp är inte så vanligt, menar informanten, men om detta har skett så har väldigt stora försvar skapats kring det och det kommer i så fall inte upp, inte ens på anstalten. Det som främst är gemensamt för internerna är att saker har pågått under en längre tid, skeenden av händelser som har varit skadliga. Liksom informant 2 talar även informant 3 om att vissa har varit med om många separationer och denne nämner att behov inte har blivit tillgodosedda. Exempelvis har någon i ens närhet gått bort och ibland har man blivit utsatt för ren ondskefullhet av föräldrarna eller någon annan närstående. Informant 3 berättar: ”/.../ föräldrar som ställer ut barna, blivit avsläppta mitt i natten långt ut i skogen, släden har liksom bara fortsatt (schwitt). Nu får ni gå hem. Ja att det är ännu värre saker så att man så men nån form utav trasighet det finns det generellt sett hos alla, men den ser lite olika ut”.

5.3.2 Internernas upplevelser av den egna identiteten

När informanterna vittnar om internernas upplevelser av sig själva och vilka de är som individer så talas det om en bredd i klientelet. Genomgående försöker informanterna att kategorisera internerna i främst två grupper; mer välfungerande och icke välfungerande. Alla informanter är dock tydliga med att hävda att det inte går att kategorisera eller generalisera bland internerna på ett oproblematiskt sätt. Informant 1 berättar om att det finns en enorm bredd och att internerna är väldigt olika som individer; det finns de som är välfungerande och de som är kriminella och/eller har psykiska problem. Samtliga informanter talar även om att internerna har problem med självbilden. Informant 1 förklarar: ”Vi har ju personer som har oerhört bräcklig självbild och inte ett uns självförtroende som överhuvudtaget har svårt att värdera sig på något sätt och där det har varit så från det att de varit väldigt väldigt små till dom som har grandios, förträfflig självbild, psykopatidiagnos”.

Informant 2 vittnar om att självbilden ofta är ganska skör. Vissa kan ha självförtroende när det gäller jobbet och annat men självbilden är det sämre med. Informant 3 delger att de ofta har en ganska så svag eller förvriden självbild. Individen har ofta haft erfarenhet av en mängd misslyckanden i sitt liv. En del har även en borderline/narcissistisk personlighet som präglas av ett grandios och uppsvällt jag. Informanten menar att de flesta i alla fall har någon form av problematik kring självbilden om än på olika sätt. Informant 2 berättar:

Det första jag kommer tänka på det är att dom är väldigt kränkta, lättkränkta. /.../ Känner sig väldigt illa behandlade liksom, offerpositionen kan jag tycka att man intar men // alla är ju inte där som tur är /.../ det står ju för någonting och sen får man ju jobba /.../ med den här personen, att dom känner sig illa behandlade att dom känner sig som offer innan man kommer in på det dom har gjort. Så att det lite mer långsiktigt arbete men just det här lättkränkthet /.../ många har ett alltså självförtroende i sitt jobb och eller många men vissa har ju ändå liksom haft jobb och att det är bra att tycka att den biten har funkat, många har jobbat för mycket, känt sig uppskattad där men självbilden kan jag tycka att det är sämre med.

Samtliga informanter vittnar om att internerna har svårigheter med känslor, alltifrån att kunna tolka känslor till att kunna uttrycka dessa och därmed sig själva. Informant 1 menar att detta är något som internerna delar. De har ofta väldigt svårt att hantera känslor och kunna relatera till dem menar informant 3: "Många har ju ett oerhört torftigt känsloliv. Väldigt svårt att identifiera och differentiera mellan olika känslor utan det är, det man är arg eller glad, man är ledsen. Det är ungefär det /.../".

Ångesten hanterar individen oftast inte utan man använder sig istället av försvarsmekanismer. Informanten säger att generellt sett begås brotten oftare som ett resultat av denna oförmåga att hantera känslor. Informant 2 förklarar att värdet hos den egna personen ofta är vacklande hos de flesta. Individen känner mycket skuld och ser sig som ett offer. Svårigheter med att hantera känslor är ofta relaterat till missbruk: "Många har liksom flytt in i alkohol och droger". Överlag är dessa individer inte bra på att uttrycka känslor och många samlar på sig ilska som sedan kanske får dem att explodera.

5.3.3 Internernas upplevelser av omvärlden

Överlag talar alla informanter om internernas negativa inställning till omvärlden. Informant 1 säger att de allra flesta vet vad som är rätt och vad som är fel och att många har väldigt god kontroll på vad andra människor gör. Det finns olika inställningar hos internerna angående omvärlden och synen på denna. När det gäller det egna brottet är förnekelsen ofta stor och 80 till 90 % av internerna förnekar sitt brott när de kommer till anstalten. Ett erkännande kan ta väldigt lång tid att få fram och informanten menar att många har stora, kognitiva svårigheter. Gällande internernas bild av omvärlden uttrycker sig informant 1 enligt följande:

.../ så finns det ju en grupp för sexualförövare som tillhör det ensamma, isolerade, lite udda typen. Det är klart att här är ju en grupp som har ganska liten eller begränsad nätverk, få sociala kontakter, litet umgänge om de alls har ett umgänge. Kanske ingen familj som de har någon direkt kontakt med. Och dom kan ju många gånger uppleva omvärlden som ganska så besvärlig, skrämmande, känna ett utanförskap, ingen tillhörighet på nåt något vis. Det kan ju vara en grupp. Vi har ju en annan grupp som också har ett förakt mot omvärlden och andra människor, som har /.../ ett kontaktnät som präglas av ganska dåliga relationer, inga fungerande relationer, inga konstruktiva relationer, eller mer destruktiva. Det här är ju personer som är mer destruktiva i sitt beteende i stort, dom kan ju i viss mån ha en ganska god självbild. Inte alla men en del men de har ingen bra bild av omvärlden eller andra människor eller att andra människor vill dom nåt gott utan att det finns nån tro att alla vill dom ont, alla är ute efter dom, så /.../ kan det också se ut. Och även här finns det ju dom som är ett mellanting och som är hyggligt välfungerande och funkar i sin omgivning.

När informant 2 talar om internernas upplevelser av omvärlden går denne närmare in på offermentaliteten och att en del är väldigt misstänksamma och känner att andra inte vill dem väl. Man känner sig som ett offer och man förlägger mycket skuld utanför sig själv. Många har svårt att tolka gränser och att säga nej. Enligt dem själva ser de som sitt största problem att de är alltför snälla. Det man kan säga om internerna är att det är en väldigt heterogen grupp. Det som de har gemensamt är att de är känsliga för kränkningar, inte har så lätt i nära ömsesidiga relationer och upplevt ett utanförskap samt att de känt sig orättvist behandlade. En del är väldigt noggranna med att påpeka vad andra gör när det gäller rätt och fel medan vissa tycker att regler är till för att brytas och har en omnipotent inställning, förklarar informant 2. Informant 3 menar att omvärlden upplevs fientlig och till viss del hotfull. Det finns dock de som är relativt välintegrerade och de har en ganska positiv bild av omvärlden. Det kan även skilja sig mer

personlighetsmässigt på barnaförövare och våldtäktsmän. Informanten förklarar att om man ska generalisera så är barnaförövarna mer depressiva och inåtvända i sin personlighet medan våldtäktsmännen ofta är mer utåtagerande och kanske har en kriminell identitet och tenderar att vara något yngre än den typiske barnaförövaren. Informant 3 förklarar att ”vissa har ju då en väldigt negativ syn på sin omvärld och andra har en mer realistisk, adekvat bedömning av hur det ser ut i deras miljöer, kan bedöma personer och händelser och så medan andra är åt det kanske mer paranoida hållet kanske”. Våldtäktsmannen tenderar att lägga skuld på sin omvärld medan barnaförövaren i större utsträckning placerar mer skuld hos sig själv. Barnaförövarna är i karaktären ofta ganska noggranna och pedantiska medan våldtäktsmännen är kanske lite mer gränsöverskridande, mer aggressiv dynamik och mer utåtagerande. Vissa anser ofta att de är för snälla och rättrogna.

5.3.4 Internernas upplevelser av relationer

Samtliga informanter menar att internerna har svårigheter med intimitet och att forma nära, djupa relationer. Dock menar informanterna att det finns en grupp interner som fungerar bättre i detta avseende. Informant 1 berättar att de interner som är mer välfungerande har ett stort socialt nätverk och individerna med en kriminell identitet har funnit gemenskap i kriminella gäng. Sedan finns det de som lever ett dubbelliv och de som är så isolerade att de inte kan forma några bra fungerande relationer. Det finns även de som har lättare att knyta an till män och som har en mer fientlig attityd gentemot kvinnor.

För individerna som inte har ett helt fungerande socialt nätverk har kommunikationen och interaktionen påverkats till stor del av att personen ifråga inte fått utveckla ett ordentligt språk och har därmed inte möjlighet att kunna uttrycka känslor, djupa tankegångar eller förmåga att sätta ord på saker, förklarar informanten. Det kan bero på brist i skol- och allmänbildning alternativt att individen inte behärskar det svenska språket. Informant 1 nämner också att de individer som är någorlunda välfungerande ofta har en relativt god empatisk förmåga. Ett fåtal som exempelvis har psykopatidiagnos har en begränsad

alternativt ingen empatisk förmåga. De som faller i mitten, den största delen, har brister i den empatiska förmågan vilket kan vara kopplat till kunskap; att ha tillgång till sitt eget känsloregister och förmågan att uttrycka sig. Många av dem har ett stort behov av bekräftelse och har försökt tillförsäkra sig det på olika sätt men inte alltid positiva sätt och vissa är uteslagna och kan inte få nog, det kan vara individer med personlighetsstörningar eller annat.

Informant 2 tydliggör att internernas relationer sett olika ut; en del har tyckt om att vara ensamma men många har haft vänner. En del har haft destruktiva relationer där de exempelvis har rökt, stulit och druckit alkohol ihop från tidig ålder och en del har varit lite mer utåtagerande i sina relationer till andra. På grund av en skör självbild hävdar informant 2 att de flesta vill ha mycket bekräftelse från andra. Vissa har fått uppmärksamhet i form av materiella ting och inte känslomässiga och man har ibland tolkat det som att man inte fått någonting och vissa har svårt att se vad man faktiskt får av andra individer. En del av klientelet är psykopater och en del har störningar vilket påverkar den empatiska förmågan negativt. Det finns en viss gradskillnad överlag; en del kan känna empati för sin familj men kanske inte för den målsägande och bristen på empati kan kopplas till att man inte varit i kontakt med sina känslor tidigare, menar informanten.

Det är ganska vanligt att det ser väldigt torftigt ut gällande relationer, säger informant 3. De som har ett stort kontaktnät kan inte alltid redogöra för det och det är ofta ett ganska dysfunktionellt kontaktnät. Vissa relationer har karaktäriserats av någon form av beroendeställning där det kan ha förekommit droger. Det är inte funktionella relationer eftersom de generellt har väldigt svårt för intimitet och att vidmakthålla en kontakt. Gällande bekräftelse kommenterar informant 3 med följande svar:

Dom är känsliga för avvisning, kränkningskänsliga, är ju väldigt vanligt så. Då blir ju motsatsen nästan att bli bekräftad, att bli sedd och då var det ju som jag pratade om tidigare, ofta ligger nära, att jag inte har blivit sedd, alltså en mamma som har jobbat för mycket och en pappa som gjorde nåt annat eller för upptagna, föräldrarna är upptagna av sig själva på något sätt. Så visst dom är, dom behöver bekräftelse, dom behöver bli sedda och behöver bli tagna på allvar så det tycker jag är ett genomgående drag.

Den empatiska förmågan är oerhört varierad bland internerna enligt informant 3. Han kan känna skuld och skam, men empati för till exempel målsäganden är nog svårt för dessa individer. Den empatiska förmågan kan vara selektiv då man exempelvis kan känna empati för sina egna barn medan det är väldigt svårt att relatera till kvinnor. Internerna har svårare med den empatiska förmågan, att känna med andra än män som inte begått sexualbrott eftersom de är ganska upptagna med sig själva. De har inga redskap att hantera sin kris med och då tappar de även empatin.

Även när det gäller sexuella relationer samt kärleksrelationer talar alla informanterna om bristen på intimitet som något utmärkande och denna brist på intimitet har sannolikt grundats väldigt tidigt, menar informant 1. Den mer udda, isolerade gruppen har ofta haft ganska eller väldigt få intima kontakter eller debuterat sent. Tillgång till intimitet har inte funnits vilket kan ha lett till fantasier kring övergrepp. En mindre grupp är de som har en sexuell tvångsmässighet vars beteende grundar sig i att vilja hålla sin ångest i schack. En grupp har fungerat väl: haft ett par relationer, äktenskap och sexuellt fungerande samliv men som har gjort gränsöverskridanden. De män som är destruktiva i sin läggning, ofta kriminella och/eller missbrukare har i större utsträckning haft fler och kortare sexuella förbindelser förklarar informant 1.

Informant 2 beskriver kort att många har haft relationer men att flertalet inte verkar ha varit känslomässigt nära: ”Att, det har varit ett sätt att uttrycka sig på / det har varit lättare att ha sex än att prata med sin partner”.

Ofta finns det flera separationer i bakgrunden och många har haft långvariga samboförhållanden förklarar informant 3. Inte sällan så vittnar internerna om att relationen bara ”gled ut i sanden” och det kan ju vara resultatet av bristen på intimitet, att man inte haft tillgång till de känslorna samt att man inte kunnat kommunicera. När det handlar om sex har internerna upplevt allt ifrån torftiga till väldigt eldiga sexuella relationer, från bra, ömsesidiga till destruktiva sexuella relationer. Ofta noterar man inte någon form av sexuell avvikelse hos dessa

individer och många vittnar om att de har en väldigt låg sexdrift berättar informant 3. ”Vi brukar ju prata om detta inte som ett lustbrott utan ett olustbrott /.../ Inte generellt att dom här männen har, har torftiga eller dåliga sexliv än andra människor utan snarare att dom har dåliga samliv”.

5.3.5 Internernas upplevelser av kontakt med myndigheter och institutioner

Överlag talar alla tre informanter om kontakter som upplevts negativt. Informant 1 menar att internerna på anstalten i fråga inte är lika representativa inom kriminalvården jämfört med andra interner. De som inte fungerat väl i samhället har haft en del kontakter med sociala myndigheter. Bland annat har skolan och BUP larmat och en del har varit fosterhemsplacerade och/eller fått ekonomiskt bistånd från socialtjänsten. En del har varit i kontakt med psykiatrin. Även informant 2 bekräftar detta genom att säga att ganska många har erfarenheter från behandlingshem eller familjehem och att många har varit i kontakt med socialtjänsten och genomgått utredningar men på anstalten befinner sig relativt många förstagångsförbrytare. Informant 3 säger att generellt sett så är det dåliga erfarenheter eller till och med förödande sådana; att det har skadat individerna och deras liv. Informant 1 uttrycker att det kan ha sett ut på följande vis:

Återigen, dom som inte fungerat i samhället innan, de som har haft dåligt skyddsnät har ju haft en del kontakter med sociala myndigheter och sånt, en del av dom kanske har haft sen dom var små så man kan hitta dateringar nästan ner till dagisåldern, dom har varit föremål för olika åtgärder, skolan har larmat, BUP har larmat bland annat. En del har ju varit fosterhemsplacerade, en del har varit på institutioner men det stora flertalet har ändå växt upp i sina miljöer, kanske har haft kontakt med socialtjänsten för ekonomiskt bistånd.

5.3.6 Internernas upplevelser av massmedial påverkan på den egna identiteten

Informant 1 och 3 talar om att det hos vissa framkommer en snedvriden bild av kvinnor. Många växer upp i miljöer där samhällets normer inte existerar på samma sätt, menar informant 1. Dessa miljöer frambringar normer och moral som allmänheten inte tycker är helt acceptabelt och kan handla om attityder gentemot

kvinnor, barn, samhället eller myndigheter. Det är dessa normer som massmedia kan ha hjälpt till att sända ut. Ett barn som växer upp med den här påverkan får andra referensramar som kan leda till att man exempelvis får svårigheter att se kvinnor som jämlika och att se deras värde. Kanske har de yngre männen påverkats starkt av rådande mansideal och stereotyper och influerat de som har ”problem” med sin manlighet, uppger informant 3. Bilden av kvinnan i media med dess objektifiering och sexualisering har förvärrats de senaste femton, tjugo åren och det har en viss påverkan på förövarna. Det skrivs mer om pedofili i media nu än tidigare men det behöver inte betyda att det inte fanns förr men begreppet är relativt nytt. Informant 3 förklarar ytterligare:

./.../ de är nog ganska starkt påverkade av mansidealen och hur man skall va och när man, fast machotypen har man ju alltid velat va, det har alltid varit ett ideal om man nu tänker, nu är det ju väldigt mycket i media. Jag skulle vilja säga att media, alltså det är ju såna stereotyper man sänder ut i media men dom finns ju i samhället fast man renodlar dom och blåser upp dom. Men visst, det kan jag tänka mig ja, att det är ju vissa som har problem och får problem med sin manlighet och som på sin tur kan leda till övergrepp.

Informant 2 berättar att en del har fått en snedvriden bild av sexualitet eftersom de tittat på barnporr samt porr innehållande mycket våld. Dessa personer ursäktar sig ofta och många har kognitiva förvrängningar. Pornografin påverkar deras beteende, speciellt i de fall då det förekommit i stor utsträckning. Informant 1 menar att många inte läser tidningar men blir påverkade av annat, film och allt möjligt. Media i sig orsakar inte brottet men kan vara en utlösande faktor. Informant 2 säger: ”så överlag en väldigt ./.../ negativ bild. Det är ju media och vad dom kan göra och så att makt och att dom är, alltid rädda men det vill dom väl inte säga men det påverkar dom mycket, negativt”.

6. Analys

Nedan presenteras tolkning av det resultat som framkommit utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv på identitetsskapande samt ett socialpsykologiskt och kulturteoretiskt perspektiv på narcissism. Analysen utgår från följande teman:

primär- samt sekundärsocialisation, identitetsskapande, omvärld, relationer, institutionalisering samt massmedial påverkan.

6.1 Analys utifrån internernas primär- samt sekundärsocialisation

Vid närmare analys av internernas uppväxt noteras såväl i intervjudelen som i dokumenten (Hedin et al, 2002; Kwarnmark & Tidefors Andersson, 1999) essensen av en välfungerande primär socialisation (Berger & Luckmann, 1998). I en majoritet av fallen har den inte fungerat på ett tillfredsställande vis, med känslomässiga brister och olika trauman som vanligt förekommande inslag, som även beskrivs i tidigare forskning kring uppfostran (Horton, Bleau & Drwecki, 2006). Dessa trauman kan eventuellt kopplas till det som benämns som psykologisk kontroll och relateras till osund narcissism; alltså inte den narcissism som är en del av oss alla utan den narcissism som påverkar individen negativt.

I dokumentet *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten* (Hedin et al, 2002) har en av internerna beskrivit i en intervju att han växt upp med en frånvarande mor och en aggressiv och misshandlande far vilket här kopplas till psykologisk kontroll. I artikeln *Some thoughts on the psychological roots of the behavior of serial killers as narcissistic: an object relations perspective* (Knight, 2006) beskrivs hur narcissistiska drag främjas av det faktum att en förälder varit sträng, överbeskyddande eller avvisande medan den andre föräldern varit bokstavligt eller symboliskt frånvarande. Även negligerande och likgiltighet tolkar föreliggande studie som något som försvårar en sund narcissistisk utveckling hos barnet; störningen i objektrelationen (Fromm, 1993) har därmed lagt sin grund för den negativt narcissistiske karaktären. Vidare får barnet som utsatts för psykologisk kontroll även problem med spegling och idealisering då föräldrarna uppvisar bristfällig förståelse för barnets behov (Knight, 2006). Som resultat av dysfunktionella objektrelationer framkommer lågt självförtroende samt känslor av skam och otillräcklighet (ibid.) något som alla informanter vittnat om att många

interner delgivit i föreliggande studie. Här ses också kopplingen till hur narcissisten försöker skymma dessa känslor med sin grandiositet och även genom sitt, i många fall, våldsamma beteende.

De signifikanta andra (Berger & Luckmann, 1998) som individen övervakas av under sina första levnadsår har i de flesta fall inte tillgodosett de behov som individen behövt för att känna sig trygg. Eftersom det enligt informanternas utsagor framkommit att många interner blivit utsatta för kränkningar alternativt växt upp med en negativ jargong eller med en viss mentalitet har en ostabil tillvaro format individen på så sätt att de signifikanta andra inte har funnits där på det sätt som individen varit i behov av. Individernas själv och utvecklingsprocesser har därigenom präglats av tvivel och osäkerhet (Giddens, 2003).

Vidare menar Giddens att individer som inte delgivits en grundläggande tillit kan uppleva världen som överklig. Tryggheten hos barnet etableras utifrån föräldrarna eller andra vårdnadshavares gillande eller ogillande. Innan barnet utvecklar medvetet formade responser på den andres ogillande kan det genom verkliga eller imaginära känslor av omsorgspersonernas ogillande skapas ångest inom barnet. Därmed blir denna tydliga brist hos internerna anmärkningsvärd och på så sätt får individen svårt att identifiera sig med sig själv. Den subjektiva identiteten (Berger & Luckmann, 1998) har alltså inte kunnat skapas på ett oproblematiskt vis då övertagandet av attityder och roller från andra har varit av besvärlig karaktär. Så som nämnts tidigare har förövaren bekymmer med att förutse konsekvenser av sitt handlande och detta tycks vara ett resultat av de signifikanta andras torftiga vägledning. Antagligen kan här ses att individen inte givits ett grundläggande trygghetssystem (Giddens, 2003) vilket kan tolkas som att denna individ i leken inte lär sig de sociala regler som påvisas och lärs ut av signifikanta andra. Genom att på detta sätt misstolka leken och det sociala livets regler får barnet svårt att skapa en kontinuerlig självidentitet samt att se andra människor som subjekt och ta andras roller mot självet (Berger & Luckmann, 1998, Mead, 1964). Möjligtvis

visar denna form av interaktion på narcissistiska karaktärsdrag av negativ art hos individen.

I övergången från primär till sekundär socialisation skall barnet ha förmåga att använda sig av den generaliserade andre; samhällets representant (Berger & Luckmann, 1998). Med individuation menar Fromm (1993) att barnet lösgör sig och ser andra individer som subjekt genom att göra sig autonom för modern och samtidigt erkänna modern och andra individer som autonoma väsen. De interner som det talas om i denna studie har i de flesta fall haft en traumatisk uppväxt och med erfarenhet av relativt svaga band till omsorgspersonerna. Vissa beskriver det som att man ständigt söker efter något; någon slags närhet samtidigt som att denna närhet upplevs som skrämmande och som ett tecken på svaghet. I denna analys av de interner som beskrivits i resultatdelarna framkommer härmed att de ej genomgått individuationsprocessen på ett oproblematiskt sätt. Genom användandet av signifikanta symboler, exempelvis språket, namn och gester, som skapar mening interpersonellt, frambringas det beteende som introducerar självet (Mead, 1964) och i och med detta tydliggörs än mer människans predisponering för socialitet; då blir hon en medlem av samhället (Berger & Luckmann, 1998).

Den individ som inte lyckats ta sig igenom individuationsprocessen på ett naturligt sätt kan i vissa fall välja en väg då denne offerar sin frihet i ett försök att behärska ensamheten och fylla tomrummet mellan honom själv och världen. I ett försök att hantera sin ångest söker individen bekräftelse hos andra individer och går då delvis miste om sin identitet (Fromm, 1993). Enligt informanterna i intervjudelen har många interner sökt efter bekräftelse på olika sätt, ibland på destruktiva sätt, innan de kom till anstalten vilket skulle kunna tolkas som att de också får problem i sitt identitetsskapande. Flera interner har lidit av psykisk ohälsa, däribland ångest, något som påverkar deras individuationsprocess och därmed tolknings- och beteendemönster. Denna psykiska ohälsa visar sig i samtliga informanters utsagor från intervjudel samt dokumentdelar (Hedin et al, 2002; Kwarnmark & Tidefors Andersson, 1999). Tomrummet som individen känner av beror på att denne inte finner meningen med sitt liv (Fromm, 1993).

Individen har inte övertagit världen från andra och kan därmed inte definiera situationer ömsesidigt och förstår därmed inte fullt ut andras definitioner av situationer. Detta tolkningsmönster av omvärlden kopplas till den offermentalitet som informanterna ofta beskriver att ett flertal interner uppvisar. I den sekundära socialisationen lär sig det äldre barnet den institutionella kontexten och att den värld man sedan tidigare tagit för given inte överensstämmer med andras upplevelser (Berger & Luckmann, 1998). Avslutningsvis ställs frågan om bristen på ett ontologiskt trygghetssystem kan vara en del i utvecklandet av narcissistiska karaktärsdrag hos individen vilket kommande avsnitt kring identitet ger inblick i.

6.2 Analys utifrån internernas identitetsskapande

Sammanfattningsvis tyder alla resultat från såväl intervjudel som dokumenten (Hedin et al, 2002); Kwarnmark & Tidefors Andersson, 1999) på att många av de analyserade individerna har problem med självbilden, är lättkränkta, känner sig missförstådda och bortprioriterade. De har även problem med att uttrycka känslor och differentiera mellan dessa och närhetsbehovet förnekas då rädslan för att bli övergiven är för stor och detta kan knytas an till föregående avsnitt som avslöjar att många har erfarenhet av separationer. Många intar en offerposition och kan känna mycket skuld och skam medan vissa har en borderline/narcissistisk diagnos med en uppsvälld självbild. Även de med psykopatidiagnos uppvisar en grandios självbild.

En del utsagor påvisar att individerna känt sig otillräckliga och upplever därmed en maktlöshet och ovanstående aspekter leder i många fall till känslor av ångest. Som tidigare nämnts verkar dessa individer inte ha klarat av individuationsprocessen (Fromm, 1993) på ett oproblematiskt sätt eftersom de då skulle ha en större och bättre förmåga att hantera känslor vilket inte är fallet. På grund av känslor av ångest och ängslan får individen inte heller det lätt med att söka sin egen frihet eftersom detta också kräver att individen konstant måste fatta beslut och göra viktiga val i livet. Dessa beslut och val har att göra med det reflexiva självprojektet då individen måste upprätthålla sin självberättelse

(Giddens, 2003). Den ångest som uppkommer på grund av individernas livssituation skiljer sig från rädsla och Giddens beskriver att Freud uttrycker det som att ångesten bortser från objektet. Med andra ord betyder det att ångest är ett generaliserat känslotillstånd hos individen. Då ångesten är diffus kan denna sägas sväva fritt i och med brist på specifika objekt, situationer eller egenskaper som har en indirekt koppling till det som från början framkallade ångest. Giddens talar om hur Freud menar att det kan bli till ett spänningsfullt mönster för individen när ångesten visar sig och individen inte kan eller hindras från att utföra ett beteende som lugnar från själva ångesten. Dessa känslor hanteras ofta inte av individerna enligt informanterna utan undankvävs och förnekas vilket kan leda till aggressivitet och frustration som sedan får individen att begå sexualiserat våld.

Vad ångesten senare gör är att attackera självet kärna när det grundläggande trygghetssystemet byggts upp och det förklarar individens svårigheter att objektifiera ångesten. När ångesten växer sig starkare inom individen tenderar den att hota medvetenheten kring den egna självidentiteten eftersom medvetenheten om självet relaterat till organiserade drag i objektvärlden undanskymms. Det är individens psykosociala utveckling som gör att det varierar om ångesten uttrycker sig genom att ha exempelvis en förlamande effekt på den egna personligheten eller genom tvång eller fobiskt beteende (Giddens, 1999). Här ses bland annat kopplingen till de interner som har haft tvångsmässigt sexuella beteenden. Med denna diskontinuerliga identitet samt sköra självbild kan man liksom Lasch (1981) anse att individens personlighet tycks vara fragmenterad. Fragmenteringen är ett resultat av socialisationsprocessen samt andra samhälleliga aspekter, enligt Lasch. Denna fragmentering kan i internernas fall ha uppstått under primär- och sekundärsocialisationen då många, både enligt utsagor i intervjudel samt i dokumentet *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten* (Hedin et al, 2002), varit föremål för olika åtgärder, exempelvis inom socialtjänsten, BUP, psykiatri och fosterhemsplaceringar. En individ med narcissistisk karaktärsstörning är enbart fokuserad på hur yttre händelser relateras till just den enskilda individen och kopplar dessa aspekter och dess betydelse endast till det egna jaget (Sennett,

1976). Detta typiskt egocentriska sätt att tänka tyder på en narcissistisk personlighet och de karaktärsdrag som anses vara av narcissistisk natur skådas hos flera av de interner vilka informanterna i denna studie talat om. Exempel på dessa drag beskrevs i inledningen av detta avsnitt kring identitetsanalys. Utvecklingen av en individs identitet är starkt beroende av personens relationer och syn på omvärld vilket kommer att analyseras i avsnitt 6.4 som behandlar relationer.

6.3 Analys utifrån internernas syn på sin omvärld

Det som skiljer individer från varandra är deras personligheter och förståelsen att detta är grunden till deras egna jag. Sennett (1976) säger att i ett intimt samhälle förändras sociala fenomen till en fråga om personlighet om det alls ska kunna ses som meningsfulla. Narcissisten är ofta rädd för att objektifiera sina känslor inför andra eftersom han är rädd att de inte ska förstå exakt vad han menar och för honom är hans inre ren sanning. När individen väl försöker objektifiera sina känslor och förklara för en annan individ vad han känner ser han det som att det är fel på den personen om han eller hon inte förstår och därmed inte kan tillgodose dennes behov. Det är denna negativa inställning till omvärlden som internerna tycks uppleva och som de uttrycker på ett omnipotent vis vilket visar sig i samtliga resultatdelar.

Enligt Sennett försöker narcissisten ta reda på vad han känner och vem han är och detta blir ett evigt sökande inom sig själv men han har samtidigt svårt att göra detta sökande meningsfullt för någon annan än just sig själv. Den offermentalitet som många interner ger uttryck för och det skuldbeläggande på omvärlden som tar form kan vara en följd av de kognitiva förvrängningar som individen använder sig av i sitt beteende och tankemönster. Dock belyser informanterna i alla tre resultatdelar att det är en heterogen grupp av interner då en del erfar en positiv bild av omvärlden medan andra befinner sig i en position mellan den negativa och positiva upplevelsen av omvärlden. Föreliggande studie tyder det som att dessa individer möjligtvis inte har narcissistiska karaktärsdrag i lika stor utsträckning

som de som upplever omvärlden i negativa termer. Självet och medvetandet blir på så sätt sociala produkter men Mead (1964) erkänner dock varje individs unika inre. Meningen uppstår i agerandet och i och med kommunikationen, inom eller mellan individer. Genom att använda sig av signifikanta symboler skapas det beteende som introducerar självet. Självet utvecklas inom individen genom social erfarenhet och aktivitet på grund av dennes uppfattning av processen som en helhet men även av hans relationer till andra individer inom denna process (Mead, 1964).

I denna studie påvisas det att den narcissistiske individen på grund av ett bristande ontologiskt trygghetssystem inte definierar situationer ömsesidigt; trots ett adekvat spelande tolkas inte meningen likvärdigt med andra. Det tycks heller inte vara av stort intresse för den narcissistiske individen vad andra människor känner eller tänker då han har svårigheter med att erkänna deras subjektivitet. För en sund utveckling av individens identitet innebär det att förverkligandet av självet sker i den sociala situationen och att Me:et stabiliseras i anknytning till gruppstillhörighet och beroende på vilken position individen har samt relationer till andra (Mead, 1964). I och med denna process måste individen samtidigt vara sitt eget subjekt och objekt. En narcissistisk individ (Lasch, 1981) är som tidigare nämnts mycket självupptagen och ser andra enbart utifrån vad dessa individer kan tillföra den egna personen. Därmed finns varken tid eller lust att se en annan människa som subjekt och därför brister den narcissistiska individen även i sin empatiska förmåga som även framkommer i informanternas utsagor i samtliga resultatdelar. Denna brist på empatisk förmåga är ett resultat av det faktum att individen inte fått känslor av tillit och närhet bekräftade av sina vårdnadshavare. Uppväxtförhållandena har en genomsyrande effekt på barnet när det kommer till empatisk förmåga och kommer vidare att prägla dessa individers senare socialisation som det även redogörs för i artiklarna *Parenting Narcissus: What are the links between parenting and narcissism?* och *Empathy and narcissism in a sample of child abuse perpetrators and a comparison sample of foster parents* (Horton, Bleau & Drwecki, 2006; Vernon, 2003). Föreliggande studie menar att

empatibristen kommer att påverka individernas möjlighet att skapa sunda relationer vilket diskuteras vidare i nästkommande avsnitt.

6.4 Analys utifrån internernas erfarenheter av relationer

Utifrån sin egen position i den sociala strukturen förmedlar den signifikante andre den bild av verkligheten som passar henne till den individ som befinner sig inom den primära socialisationens ramar. Genom denna selektivitet blir det som individen får ta del av på så sätt filtrerat innan det når denne. Härvid lär sig barnet var det står i samhället och färgas av det som socialiseras in av föräldrar eller andra som lever nära denne (Berger & Luckmann, 1998). Enligt de flesta informanter uppges att många interner har någon sorts traumatisk händelse i sitt förflutna och en del har, som nämnts tidigare, växt upp med en viss mentalitet och jargong i barndomshemmet vilket färgat dem på ett negativt sätt. Exempel på detta är attityder som genom nedsättande kommentarer uttryckt fientlighet om bland annat kvinnor och barn och på så vis format individens negativa inställning till just dessa. Utifrån detta påverkas barnets syn på samhället och ligger ofta till grund för hur individen uppfattar just samhället. Barn som växer upp i känslomässigt torftiga miljöer till skillnad från barn som får sina känslomässiga behov tillgodosedda kommer därmed inte bara leva i olika "världar" utan också leva sina liv på helt olika sätt.

På grund av barnens olika inställningar till omvärlden kommer också mötet med andra individer att upplevas olika. Berger och Luckmann (1998) menar att när den generaliserade andre utmärker sig i medvetandet har individen nått ett avgörande skede i socialiseringen genom att den objektiva verkligheten nu kan internaliseras samtidigt som den egna identiteten subjektivt kan fastställas. Internaliseringen av samhället, identiteten och verkligheten sker samtidigt som språkets internalisering. Den generaliserade andre hjälper individen att förstå att vad som är verkligt på utsidan också är verkligt på insidan och tvärtom vilket betyder att man kan översätta objektiv verklighet till subjektiv verklighet etc. I resultatdelarna framkommer det att den primära socialisationen ofta varit

problematisk och format dessa individer till att inte kunna skapa en stabil och subjektiv identitet vilket leder till att individen inte upplever den generaliserade andre lika präglande som individer som haft en mer tillfredsställande primärsocialisation. Informanterna nämner att det finns interner som har problem med språket vilket problematiserat relationerna till andra genom att kommunikationen och interaktionen inte blir så pass djup som hos andra individer. Dessa interner har svårt att sätta ord på svåra och djupare tankegångar och har därför svårt att forma nära och mer intima relationer, vare sig det gäller kärleks- eller vänskapsrelationer. Det framkommer i samtliga informanternas utsagor att gruppen av interner är heterogen men att de hos ett flertal finns problem med hantering av intimitet.

Berger och Luckmann talar om ett teckensystem, ett språk, för att förtydliga denna process som sker mellan individer. Språket är viktigt för att individer ska kunna förmedla sina subjektiva tankar och känslor och för att dessa skall kunna tolkas av andra individer. Detta meningsskapande är beroende av de signifikanta symboler som individen har tillgång till och informanterna i föreliggande studie menar att en del interner inte har tillgång till språket och att dessa individer därmed inte har förmåga att uttrycka sig på ett nyanserat sätt. Mead (1964) menar att självreflexiviteten behöver språket för att fungera och att den uppstår under barndomen som ett resultat av deltagande i grupper; ett första steg till bildandet av relationer utanför familjens ramar.

Berger och Luckmann (1998) beskriver internalisering som ett fundament för den första förståelsen av individens medmänniskor och själva upplevelsen av världen som social och betydelsefull verklighet. Internerna som det talas om i denna studie har i många fall inte lyckats göra korrekta val, vilket enligt Giddens (2003) präglar individens liv i det senmoderna samhället. När det gäller internalisering förstår inte individen bara den andres övergående subjektiva processer utan förstår även världen i vilken han eller hon lever och denna värld blir också till ens egen (Berger & Luckmann, 1998). Här ses återigen offermentaliteten hos internerna som något som kan knytas an till internaliseringen. Internerna ser i många fall inte

på världen ömsesidigt med andra utan har andra förklaringar till händelser; ofta förklaringar som stärker och uppfyller det egna jaget.

Narcissistens (Crafoord, 2005) grunddrag är inte bara grandiositeten utan även låg självkänsla; något som alltid behöver stärkas och därför tenderar dessa individer törsta efter bekräftelse av andra men lyckas i många fall inte vårda sina relationer till andra. En informant beskriver vissa interner som outsinliga när det gäller behovet av bekräftelse från andra och detta kan vara en av anledningarna till svårigheter med upprättandet och vidmakthållandet av relationer. Studien tolkar det som att internerna i denna undersökning inte fått nog med subjektiv bekräftelse under primärsocialisationen vilket behövs för att skapa en subjektiv identitet. Internerna tenderar heller inte ha det helhetsperspektiv som binder ihop individens och den andres sekvenser av situationer intersubjektivt. Möjligtvis kan det vara så att flertalet av internerna i denna studie präglas av narcissistiska karaktärsdrag eftersom de tydligt inte kan se sina relationspartners som subjekt.

Det framkommer i flera utsagor att internerna har svårigheter med empatisk förmåga eller att denna förmåga är selektiv. Återigen kan bristen på empati kopplas till det faktum att dessa individer beskrivs som självupptagna och därigenom har svårt att se andra individer som subjekt. På grund av deras ständiga offermentalitet kan de i relationer inte heller förmå att se det de eventuellt får utav dessa. Bristen på intimitet tycks ha grundats tidigt i dessa personers liv och eftersom de har svårt med intimitet kan därmed även en känsla av empati vara svåråtkomlig just på grund av att man inte har tillgång till sitt eget känsloregister som en av informanterna uttrycker det. Dock bör noteras att det även finns de som haft välfungerande förhållanden och som haft en relativt god empatisk förmåga men denna grupp tycks inte vara framträdande i någon av de tre olika resultatdelarna i föreliggande studie.

En narcissistisk individ kan inte upprätthålla intima relationer enligt Sennett (1976) eftersom förpliktelse i relationen gör att det sätts gränser för individen att fortsätta med sitt självförverkligande vilket kan kopplas samman med de interner som det talas om i denna studie. Sennett menar också att narcissisten

använder sin kropp för att nå fysisk tillfredsställelse istället för att se det sensuella mellan individer som en möjlighet till kommunikation. En informant hävdar dock att vissa individer använder sex som ett sätt att uttrycka sig på istället för att kommunicera med ord. Sennett menar att relationer med andra, och då speciellt intima relationer, ofta tenderar att få destruktiva drag.

För narcissisten är det viktigt att hans handlande ses och uppvisas som en god handling av andra och därmed tillfredsställer hans behov. Dock menar informanterna att ett flertal interner verkar ha haft ett välfungerande sexliv, däremot är det sämre med samlivet. Ett tydligt samband ses här när Lasch (1981) beskriver att narcissisten ofta har en öppen syn gällande sexuella relationer men hans förmåga att ha kärleksfyllda relationer tycks nästintill vara omöjlig vilket det finns en antydning om i vissa utsagor kring internernas kärleksrelationer som ibland beskrivits som icke kommunikativa och ofta med en brist på intimitet. Narcissisten söker ständigt ”den flyktiga illusionen av personligt välmående, hälsa och psykisk trygghet” (Lasch, 1981: 20). Lasch beskriver den narcissistiska patienten på följande vis: ”de här patienterna har, trots att de ofta är insmickrande, en benägenhet att odla en skyddande ytlighet i emotionella förbindelser. De saknar förmågan att sörja, eftersom intensiteten i deras raseri gentemot förlorade kärleksobjekt, särskilt mot sina föräldrar, avhåller dem från att på nytt uppleva lyckliga händelser eller bevara dem i minnet” (Lasch, 1981: 55). Med detta citat belyses det faktum att många interner har upplevt separationer och skilsmässor i barndomen och detta kan ses som ännu en förklaring till varför dessa individer har svårt att forma intima relationer med andra och i sin tur även får svårt med den empatiska förmågan vilket leder till upptagenhet kring det egna jaget som tidigare nämnts.

Vidare skriver Lasch att de ”undviker intima engagemang, som kan utlösa intensiva känslor av vrede /.../och de producerar försvarsmekanismer som är lika primitiva som de begär de söker kväva” (Lasch, 1981: 55-56). Det har i tidigare resultat från intervjudel samt från dokumenten (Hedin et al, 2002; Kwarnmark & Tidefors Andersson, 1999) framkommit att många har svårt med intimitet men att

en del dock försöker forma kärleksrelationer och om nu dessa individer samtidigt försöker att hålla ångesten i schack, som frambringas i och med försöket till intimitet, leder det ofta till att denne gör ett gränsöverskridande; exempelvis våldtäktsmannen som våldtar sin fru.

6.5 Analys utifrån internernas erfarenhet av institutionalisering

Som ovan nämnts har många interner i sin barndom varit föremål för bland annat socialtjänsten, BUP, familjehemsplaceringar och psykiatri men i detta avsnitt kring myndigheter och institutioner tas även aspekter kring utbildning samt arbete i beaktande; dessa aspekter har tydliggjorts mer ingående i genomgången av dokumentet *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten* (Hedin et al, 2002). Det framkommer efter genomgången resultat kring utbildning och arbetssituation att flera olika utsagor visar sig vilket ger sken för en mycket heterogen grupp. En del har alltså positiva erfarenheter medan andra har negativa alternativt blandade erfarenheter angående skolgång samt arbetsliv. I de fall då negativa erfarenheter infinner sig i internens medvetande kan attityder ha formats av destruktiv art och Mead (1964) menar att attityder systematiseras genom lek då barnet lär sig att ta andras roller mot självet. Detta kan ha varit problematiskt för de individer som varit föremål för utredningar och som inte haft en stabil tillvaro och/eller bristfällig skolgång då exempelvis individen inte har möjlighet att interagera med andra jämnåriga på ett naturligt sätt. Samhällets representant, alltså den generaliserade andre, visar sig då inte på samma sätt hos denne individ som hos dem som genomgått den primära och sekundära socialisationen på ett tillfredsställande sätt. Den individ som inte har tillgång till den generaliserade andre måste ändå göra många val och fatta beslut vilket görs utifrån det som individen själv anser vara legitimt i stunden. Här ses ett samband bland alla de interner som gjort gränsöverskridanden, exempelvis i form av allt mer närgångna och slutligen sexuella kontakter med sina barn som det talas om i samtliga tre resultatdelar i föreliggande studie. Här påvisas kopplingen mellan självkontroll och social kontroll som Giddens (2003) talar om.

Dessutom menar Berger och Luckmann att de roller som förknippas med den sekundära socialisationen i större avseende är anonyma och dessa karaktärer behöver inte vara signifikanta andra för individen utan lärare kan ses som institutionella funktionärer med uppgiften att överföra kunskap (Berger & Luckmann, 1998). Kunskap om verkligheten och där individen måste ta hänsyn till andra individer överförs inte på ett adekvat sätt då individernas interaktion med dessa institutioners funktionärer är dysfunktionell. Under den sekundära socialisationsprocessen skall individen lära sig att kunna avskilja delar av jaget och dess verklighet då detta inte längre är relevant. Detta betyder att individen ska kunna ta olika roller när det behövs, förklarar Berger och Luckmann, och genom denna process upprättar individen ett avstånd mellan det totala jaget och det rollspecifika partiella jaget (1998). Det framkommer att många av de interner denna studie studerar ändå är benägna att ta roller och att en del faktiskt njuter av själva spelet och den manipulativa sidan som denne får möjlighet att visa på exempelvis arbetsplatsen; något som indikerar narcissistiska karaktärsdrag hos internen. Här visar sig alltså dubbeltydigheten i att kunna vara rollspecifik vilket tycks fungera ibland, dock långtifrån alltid.

6.6 Analys utifrån massmedial påverkan på internernas identitet

I ovanstående resultatdelar porträtteras den massmediala påverkan som framförallt pornografin haft på internerna och deras beteende som lett dem in på den brottsliga banan. I dagens samhälle har i synnerhet Internet (Hedin et al, 2002) möjliggjort tillgången till pornografiskt material. Internet och media sprider också budskapet om sexualisering och objektifiering av kvinnan som något eftersträvansvärt. Informanterna nämner att internernas beteenden påverkats och medfört en snedvriden bild av sexualitet då de använt sig av barnpornografi och/eller pornografi innehållande våld. En del interner har även använt sig av telefonsexlinjer samt köpt sexuella tjänster.

En informant menar att massmedia kan ses som en utlösande faktor men att media i sig inte får individer att begå dessa brott. Det kapitalistiska samhället med dess

kommersialism upprätthåller synen på den perfekta mannen och kvinnan och tjänar pengar på detta. Därmed blir medias makt anmärkningsbar både vad gäller internernas syn på sig själva som individer; deras manlighet och hur de bör se på samt behandla kvinnor. Här brister illusionen om det jämlika och jämställda samhället. Studien antyder att internerna tidigare i sina liv försökt erhålla bekräftelse i sitt ensamma sökande på den offentliga arenan då gränsen mellan det privata och det offentliga i dagens samhälle suddats ut. Enligt Sennett (1976) söker individer på den offentliga arenan efter det som fattas dem i sina personliga liv och det förklarar han med att samhället har sekulariserats och att nya kultiverade behov ska tillfredsställas. Vidare menar han att man tidigare har trott på en naturlig karaktär hos individen men att det i dagens samhälle tas större hänsyn till personligheten, och sekulariseringen har gjort att den moraliska karaktären förminskats till mer omedelbara perceptioner och sensationer (Sennett, 1976). Dessa sensationer som det nutida samhället överöser dess medborgare med gör människor allt mer ytliga i sin framtoning. Därmed är dagens samhälle något som gjuder och gynnar narcissisten.

Denna undersökning ser en genomgående karaktär hos en stor del av de interner som studerats i studien som motsvaras av dessa typiska egenskaper. Med den narcissistiska kulturen syftar Lasch (1981) på ett samhälle där människor tycks leva för erkännande och bekräftelse, där personligheten är fragmenterad och där människor lever i nuet utan tankar om framtiden. För Lasch (1981) är förändringarna kring familjen av stor vikt för främjandet av den narcissistiska personligheten vilket tydligt kan relateras till den i många fall torftiga uppväxt som internerna har upplevt. Detta kan kopplas till det faktum att massmedia inte bara sänder ut bilder som i vissa fall formar ett destruktivt beteende hos internerna utan även det att massmedia i sig inkräktar på familjens kvalitetstid och föräldrarnas roll som vägledare i barnens liv. Föräldrar får svårt att upprätthålla en nära relation till sina barn då snabba förändringar sker inom massmedia och uppfostran av barn tycks också präglas av en låt gå-mentalitet då föräldrarna enligt Lasch inte känner sig säkra på sina egna möjligheter och därmed kan anpassa barnen för vuxenlivet. Alltför mycket av barnuppfostran ska härledas från

den professionalism som återigen sänds ut via media. Denna studie tolkar att det i och med det ständigt närvarande reflexiva självprojektet ifrågasätter individen, i det här fallet vårdnadshavaren, sig själv och sitt handlande.

Som ett resultat av den narcissistiska kulturen när narcissisten enbart sina egna behov; bekräftar sig själv istället för att ta ansvar inför andra människor; även detta ett koncept som konstant genomsyrar reklamen, menar Lasch (1981). Påtagligt i dagens samhälle och även enligt informanternas utsagor är att bilden av kvinnan förvridits, bland annat genom massmedia, och att hon blivit objektifierad vilket underlättat för dessa män då de bortförklarar och rationaliserar sitt beteende. Här tolkas det alltså in att samhället idag späder på det faktum att män som begår sexualbrott inte misstros i stor utsträckning på grund av bilden av kvinnan som hora eller madonna, något som kan tydas ur samtida våldtäktsdomar. Som tidigare nämnts kan sexualiteten ses som ett mått på att individen i fråga duger men detta görs samtidigt på bekostnad av kvinnor och barn; något som massmedia har del i gällande skapandet av attityder.

7. Avslutande diskussion

I detta avsnitt kommer resultat och analys diskuteras kring hur internernas själv har utvecklats och hur informanternas utsagor samt hur dokumenten kan tolkas utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv på identitetsskapande. Även på vilket sätt sexualförbrytares tolkning – och beteendemönster kopplas till narcissism utifrån ett socialpsykologiskt – samt kulturanalytiskt perspektiv avhandlas. Tydliggöras bör att diskussionens primära fokus kommer att ligga på huruvida och i så fall på vilket sätt narcissism av negativ art uppkommit hos de interner som det talas om i föreliggande studie. Dock erkänns den form av narcissism som ses som sund och som återfinns hos alla individer men är för denna studie inte av relevans. Som tidigare nämnts är gruppen av interner heterogen och det är därför inte möjligt att generalisera kring dessa vilket inte är syftet med denna undersökning. I detta avsnitt kommer därför diskussionen att

rikta in sig på de resultat som svarar på de övergripande frågeställningar föreliggande studie presenterat.

I dagens samhälle präglar sociala och kulturella omständigheter utvecklingen av självet tydligare än i det traditionella samhället. Massmedias makt över individen och dennes identitetsskapande späder ytterligare på den narcissistiske karaktärens ytlighet och har därmed delvis lagt grunden för internernas destruktiva leverne. Kulturella och sociala förändringar av socialisationen och utvecklingen av självet tyder på att psykiska problem hos individer har förändrats och ses allt mer påtagligt hos de interner som föreliggande undersökning har studerat. Då symbolisk interaktionism grundar sin förståelse på mötet mellan människor har det varit av vikt att se hur internen mött sina medmänniskor, hur denne format sina relationer samt tolkat sin omvärld. För att få en förståelse kring detta har det varit väsentligt att se på internernas primär- samt sekundärsocialisation. Här har det framkommit bland annat att internernas uppväxt präglats av att de signifikanta andra ej tillgodosett barnets behov eller gett denne den bekräftelse som varit nödvändig för att utveckla ett ontologiskt trygghetssystem. Därmed har barnet upplevt det svårt att lära sig lekens sociala regler och till följd av det har det varit komplicerat för internen att identifiera sig med sig själv som är av betydande vikt i individuationsprocessen.

Som poängterats tidigare har internerna haft en traumatisk uppväxt i många fall vilket betyder att dessa individer haft det problematiskt i sin individuationsprocess. Sökandet efter närhet upplevs som betydelsefullt och samtidigt skrämmande vilket lett till att dessa individer inte kunnat ingå djupa och nära relationer. Bristen på välfungerande relationer med intimitet och empati som grund gör att individen ej tolkar världen likvärdigt med andra och kan därmed heller inte se andra individer som subjekt. Detta är ett tydligt tecken på narcissistiska karaktärsdrag hos individen och detta för med sig att denne individ i många fall går miste om sin egen självidentitet i det eviga sökandet efter bekräftelse. I och med detta uppkommer känslor av ångest och då dessa underkuvas uppstår ett spänningsfullt mönster för individen då självets kärna attackeras och hotar medvetenheten kring det egna självet. Detta angrepp påverkar

även individens ontologiska trygghetssystem på grund av förnekelsen och då individen hindras från att utföra handlingar som lugnar ångestkänslor, något som en god individuationsprocess kunnat förhindra, alstras känslor av frustration och desperation vilket hos dessa interner i flera fall lett dem till att begå sexualiserat våld.

Individuationsprocessen kännetecknas i det nutida samhället av självets reflexiva förmåga och om denna inte fungerar väl blir individens personlighet fragmenterad och en svag självbild uppstår, något som återfinns hos flertalet interner föreliggande undersökning studerat. Alla de val som måste göras sätter ytterligare press på individens förmåga att se den generaliserade andre för att kunna göra adekvata bedömningar av den sociala verkligheten och därmed kunna fungera i nära relationer. Individens möjlighet till kommunikation är starkt kopplad till hur denne fungerar i sina relationer vilket har en avsevärd betydelse för att kunna hantera den intimitet som är grundläggande för en sund relation till andra. Bristen på kommunikation och en interaktion som överskuggas av intimitetsbrist får internerna i många fall att känna sig som offer och då detta ständigt bekräftas enligt honom själv blir offermentaliteten till en självuppfyllande profetia för den narcissistiska karaktären.

Individen definierar inte situationer ömsesidigt med andra och dessa individer blir till objekt för narcissisten. I detta skede uppstår den rotlöshet som präglar individens liv och härmed synliggörs också den vanmakt som beskrivits i informanternas utsagor. Individen har ej det helhetsperspektiv som behövs för att kunna se det intersubjektiva i interaktionen med andra vilket leder till att empatin brister och individen blir självupptagen. Detta har sin grund i att internen inte har tillgång till sitt eget känsloregister utan försöker genom sin kropp uttrycka sig då språket sviker denne. Narcissisten ser ofta inte det sensuella i mötet med andra utan kroppen blir till ett uttryckssätt som bortser från sensualiteten och de interner som föreliggande undersökning studerar visar på att vissa haft tillfälliga sexuella förbindelser medan andra haft mer eller mindre långvariga relationer som präglats

mer av sexualitet än intimitet. Individerna har då gått miste om just det intima mötet.

Narcissisten har inte möjlighet att sörja sina relationer då denne på grund av tidigare förlorade kärleksobjekt inte är förmögen att uppleva lyckliga händelser eller bevara dem i minnet och många interner har separationer bakom sig vilket tydligt påvisar dessa förlorade kärleksobjekt. Detta har medfört att individen anammat en skyddande ytlighet i emotionella relationer och därmed inte heller investerar i sina relationer förutom i de fall då dessa kan tillföra narcissisten vinster. De interner som ändock försökt ingå intima relationer har då upplevt rädslan för dessa känslor som tidigare undankuvats och som nu försöker ta sig upp till ytan. Emotionerna kopplas samman med ångest och framkallar aggressivitet hos individen vilket gör att känslor av intimitet inte kan fullbordas. Detta försvar påverkar individen på så sätt att denne upplever ett utanförskap och därmed tolkar omvärlden i negativa termer.

En naturlig följd av dessa kognitiva förvrängningar är beteendemönster som härleder från de negativa erfarenheter som många interner upplevt i och med institutionaliseringen, främst under sekundärsocialisationen. Den sociala kontroll som myndigheter och institutioner haft på dessa individer har gjort att internen återigen upplevt sig som motarbetad. Som tidigare nämnts verkar deras ontologiska trygghetssystem tendera att vara vacklande vilket gjort att den generaliserade andre inte haft så stor inverkan på narcissistens agerande. Denne individ baserar därför sina val och beslut på det som denne finner legitimt i stunden och leder ofta till gränsöverskridande för de interner som det talas om i denna studie. Med dessa gränsöverskridanden menas det sexualiserade våldet eller övergreppen som internerna begått. Informanterna har hävdade att massmedia har makt när det gäller individernas identitetsskapande, syn på sin manlighet samt den objektifierade och sexualiserade bilden av kvinnan.

Fortsättningsvis har en informant till och med påstått att media kan vara en utlösande faktor när det gäller de gränsöverskridanden som exempelvis nämnts

ovan. Den syn som massmedia upprätthåller angående bilden av kvinnan som objekt stärker männens benägenhet att behandla kvinnor illa och detta beteende rationaliseras bort med hjälp av medias påverkan på attitydskapande. Även kapitalismen och kommersialismen är starkt förbunden med detta upprätthållande. Detta narcissistiska beteende då individen inte ser den andre individen som subjekt och inte heller förstår denne fullt ut späder ytterligare på internens offermentalitet.

Narcissisten uppvisar dock även sin grandiosa självkärlek eftersom det i dagens samhälle fokuseras på individens självförhärligande och sökande efter bekräftelse i allt för stor utsträckning. Som tidigare påvisats ses denna törst efter bekräftelse påtagligt hos flertalet sexualförbrytare inom denna studie. Då gränserna mellan det privata och offentliga suddats ut på den offentliga arenan ingår individen i större omfattning *ytliga* relationer; något som är önskvärt för den narcissistiska karaktären. Reklamen förminskar den moraliska karaktären genom dess sensationella budskap i dagens samhälle och på något sätt finns här en möjlighet för narcissisten att fatta de beslut som krävs för att kunna ingå ytliga relationer. På detta vis tycks det nutida samhället vara dubbeltydigt i det faktum att det presenterar både höga krav på den narcissistiske individen men också kryphål för att undkomma dessa.

7.1 Slutsatser

Syftet med studien har varit att ge förståelse för de förklaringsmodeller som givits av personal inom psykiatrien gällande sexualförbrytares tolknings- samt beteendemönster och detta har tolkats utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv på identitetsskapande och ett socialpsykologiskt samt kulturanalytiskt perspektiv på narcissism.

Informanterna har i sina utsagor beskrivit att självet hos de sexualförbrytare som undersökningen studerat har formats på ett problematiskt sätt. Självet påverkas i större utsträckning av kulturella och sociala förhållanden i dagens samhälle än vad

det gjorts i det traditionella samhället. Ett exempel är massmedias makt över individens identitetsskapande som formar den narcissistiske karaktärens ytlighet och har på så sätt delvis banat väg för internernas destruktiva levnadssätt medan ett annat är förändrade familjeförhållanden. Denna problematik kring självet är delvis resultatet av en bristfällig primär- och sekundärsocialisation där individen inte fått bekräftelse. En följd av detta är att individen har svårigheter att uppleva tillit, empati, närhet och intimitet och därmed inte format ett ontologiskt trygghetssystem vilket komplicerar förmågan att tolka andra individer och sin omvärld på ett adekvat sätt.

Bristen på välfungerande relationer med intimitet och empati som grund gör att individen ej tolkar världen på samma sätt som andra och kan därför inte heller se andra individer som subjekt. Den generaliserade andre finns alltså inte hos individen med osunda narcissistiska karaktärsdrag på samma sätt som hos andra individer. Därmed blir självet hos individen fragmenterat och de val som individen utsätts för i dagens samhälle blir påfrestande för denne. Ett svagt ontologiskt trygghetsnät försvårar självets reflexiva förmåga och en svag självbild har i många fall uppstått hos individen. Dessa individer har under leken inte lärt sig lekens sociala regler vilket har komplicerat individens självidentifikation under individuationsprocessen. Redan tidigt har alltså känslan av utanförskap hos dessa individer utvecklats och problematiken under primär- och sekundärsocialisationen har lett till att de inte har kontakt med sitt känsleregister och anstränger sig att kväva känslor av ångest som uppstår vid försöket att ingå nära relationer. Ångesten kan i många fall framkalla aggressioner hos individerna, något som hos dessa lett till gränsöverskridanden och som i flera fall bortrationaliserats. Ytterligare en slutsats som dras är att internerna ofta tolkat sin omvärld i negativa termer och därmed också upplevt en offermentalitet och tenderar i många fall att lägga skuld utanför sig själva. I och med detta försöker narcissisten kamouflera sin låga självkänsla med en grandios självkärlek.

7.2 Styrkor och svagheter

Något som skulle kunna uppfattas som en svaghet med denna undersökning är det faktum att resultaten ej är generaliserbara men tydliggjorts har att detta inte är syftet med studien. Syftet har istället varit att ge förståelse för de förklaringsmodeller som framkommit i och med undersökningen. Forsättningsvis skulle det faktum att studien använder sig av informanter istället för respondenter kunna ses som en svaghet. Informanterna har dock valts på grund av tillgänglighet då intervjuer med just respondenter inte hade varit möjligt.

Triangulering ses som något positivt då fler förklaringsmodeller utifrån informanter uppvisas och som därmed kunnat tolkas i denna studie. Ytterligare en styrka ses i det faktum att denna undersökning tolkar resultat utifrån kulturella och sociala förhållanden till skillnad från en stor del av tidigare forskning som varit inriktad på psykoanalytiska förklaringsmodeller av fenomenet narcissism. Den kvalitativa djupintervjun ger också en bredare förståelse för de narrativ som presenteras och resultatet i föreliggande studie ges också stöd av den tidigare forskning som presenterats här.

7.3 Framtida forskning

Något som författarna till denna studie ser som intressant och betydelsefullt för framtida forskning är hur behandling av individer med en osund narcissistisk karaktär skulle kunna se ut och vilken form av behandling som ses som mest adekvat för att hjälpa dessa individer till ett sunt liv. Ytterligare aspekter av att studera fenomenet narcissism på skulle kunna vara ur ett genusperspektiv; alltså att se på sambandet mellan könsidentitet och uppkomst av narcissism. Har exempelvis uppfostran och primärsocialisation utifrån genus en avsevärd betydelse för skapandet av narcissistiska karaktärer?

8. Referenser

8.1 Dokument

Alvesson, M. (1989). *Sociala störningar av självet*. Lund: Studentlitteratur.

Berger, P. & Luckmann, T. (1998). *Kunskapssociologi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Fromm, E. (1993). *Flykten från friheten*. Stockholm: Natur & Kultur.

Giddens, A. (1999). *Modernitet och självidentitet*. Göteborg: Daidalos

Giddens, A. (2003). I Andersen, H & Kaspersen, L. B. (red) *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kwarnmark, E & Tidefors Andersson, I. (1999). *Förövarpsykologi: om våldtäkt, incest och pedofili*. Stockholm: natur & Kultur.

Lasch, C. (1981). *Den narcissistsika kulturen*. Stockholm: P.A. Norstedt & Söners Förlag.

Månsson, S., Hedin, U., Kuosmanen, J. & Lindholm, A. (2002). *Överlevnad och förändring – Vardagsliv och behandling av sexualbrottsdömda på Skogomeanstalten*. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen

Mead, G. H. (1964). *George Herbert Mead on social psychology*. Chicago: University of Chicago Press.

Sennett, R. (1976). *The fall of public man*. New York: Norton & Co.

8.2 Elektroniska källor

Crafoord, C. (2005). IT. [Elektronisk]. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig:

<http://www.ne.se/persefone.his.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=266999&i_word=narcissism [2008-10-09].

Horton, R.S., Bleau, G. & Drwecki, B. (2006). Parenting Narcissus: What Are the Links Between Parenting and Narcissism? [Elektronisk]. *Journal of personality*. 74(2), 345-376. Tillgänglig:

<http://web.ebscohost.com/persefone.his.se/ehost/pdf?vid=2&hid=109&sid=2b3d7702-f187-493a-b9bf-30796bb48235%40sessionmgr108>. [2008-10-08].

Knight, Z, G. (2006). Some thoughts on the psychological roots of the behavior of serial killers as narcissists: an object relations perspective. [Elektronisk]. *Social behavior and personality*. 34(10), 1189-1206. Tillgänglig:

<http://web.ebscohost.com/persefone.his.se/ehost/pdf?vid=2&hid=104&sid=050c8729-bfbc-4368-97e4-676c1667a1c1%40sessionmgr104>. [2008-10-08].

Vernon R. W. (2003) Empathy and narcissism in a sample of child abuse perpetrators and a comparison sample of foster parents. [Elektronisk]. *Child abuse and neglect*. 27(5), 541-555.

Tillgänglig:http://www.sciencedirect.com/persefone.his.se/science?_ob=MImg&_imagekey=B6V7N-48342YB-1-B&_cdi=5847&_user=745831&_orig=search&_coverDate=05%2F31%2F2003&_sk=999729994&view=c&wchp=dGLbVtz-zSkWz&_valck=1&md5=5c9c9d3a0d571af91ebcab4f5b6faae2&ie=/sdarticle.pdf. [2008-10-08].